

Kirsi Tuominen

**TASEKIRJAPOHJAT E.ON NORD SVERIGE AB:N SUOMALAISILLE
TYTÄRYHTIÖILLE**

Opinnäytetyö
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala
Liiketalous
Syksy 2011

Koulutusala Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma
Tekijä Kirsi Tuominen	
Työn nimi Tasekirjapohjat E.ON Nord Sverige AB:n suomalaisille tytäryhtiöille	
Vaihtoehtoiset ammattiopinnot Taloushallinto ja juridiikka	Ohjaaja(t) Eija Pekkonen Toimeksiantaja Björn Kraft AB
Aika Syksy 2011	Sivumäärä ja liitteet 51 + 8
<p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli laatia yhdenmukaiset tasekirjapohjat E.ON Nord Sverige AB:n (jatkossa E.ON) suomalaisille tytäryhtiöille. Toimeksiantajana toimi Björn Kraft AB, joka on Suomen E.ON-konsernin tytäryhtiö. Tasekirjapohjat ovat ohjeistettuja, eli ne sisältävät ohjeet tasekirjan laatimiseen. Ohjeiden pohjana ovat kirjanpito-, osakeyhtiö- ja tilintarkastuslait sekä kirjanpitoasetus, jotka säättävät tasekirjan laatimista ja sisältöä. Tavoitteena oli, että ohjeistetut tasekirjapohjat nopeuttaisivat ja helpottaisivat tasekirjojen laadintaa.</p> <p>Konserniin kuuluu erikokoisia yhtiöitä sekä konserneja, joiden tasekirjoilla on erilaiset sisältövaatimukset. Nämä vaatimukset on huomioitu opinnäytetyössä siten, että erikokoisille yrityksille, joilla on eri sisältövaatimukset on laadittu omat tasekirjapohjat; pienelle yhtiölle, suurelle yhtiölle ja konserniyhtiölle.</p> <p>Opinnäytetyön teoria koostuu tilinpäätöksestä. Siinä käsitellään kirjanpidon ja tilinpäätöksen laadinnan yleisiä periaatteita, eli hyvää kirjanpitoa, yleisiä tilinpäätösperiaatteita sekä oikeaa ja riittävää kuvaa. Teoriassa omaksi osakseen on otettu konsernin tilinpäätös.</p> <p>Teoriassa käydään läpi tasekirja osa-alueittain. Tasekirjan osa-alueita ovat tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma ja näiden liitetiedot sekä toimintakertomus. Tilintarkastusta on käsitelty teoriassa tilinpäätöksen kannalta.</p> <p>Empiria sisältää esittelyn E.ON-konsernista. Empiriassa käsitellään kehittämistyön lähtökohtia, vaatimuksia sekä toteutusta. Toimeksiantaja osallistui opinnäytetyön toteuttamiseen ohjauspalaverien muodossa. Tällä varmistettiin se, että tasekirjapohjista tulee tavoitteen mukaiset. Tasekirjan sisältöä säätelevä lainsäädäntö ja ohjeet muuttuvat jatkuvasti. Tämän vuoksi tasekirjapohjat on laadittu siten, että ne on helppo päivittää.</p> <p>Valmiit tasekirjapohjat ovat salaisia toimeksiantajan tahdosta. Niitä säilytetään E.ON Kainuu Oy:n toimipisteessä Kajaanissa.</p>	
Kieli	suomi
Asiasanat	tasekirja, tilinpäätös, tase, tuloslaskelma
Säilytyspaikka	☒ Verkkokirjasto Theseus ☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Business	Degree Programme Business Administration
Author(s) Kirsi Tuominen	
Title Balance sheet book templates for Finnish subsidiaries of E.ON Nord Sverige AB	
Optional Professional Studies Financial administration and law	Instructor(s) Eija Pekkonen
	Commissioned by Börn Kraft AB
Date Autumn 2011	Total Number of Pages and Appendices 51 + 8
<p>The aim of this thesis was to compose consistent balance sheet book templates for the Finnish subsidiaries of E.ON Nord Sverige AB. The assignment was given by Björn Kraft AB which is a subsidiary of Finnish E.ON group. The balance sheet book templates are instructed, which means that they include instructions to compose the balance sheet books. Instructions are based on accounting law, Limited-liability Companies Act, audit act and accounting decree, which regulate the composing of the balance sheet book and its content. The aim was that the instructed balance sheet book templates would speed up and simplify the composing of the balance sheet books.</p> <p>The E.ON group consists of different size companies and groups, which have different requirements for their balance sheet books. These requirements are noticed in the thesis so that there are own balance sheet book templates for small companies, large companies and corporate groups.</p> <p>The theory in the thesis consists of financial statement. It covers the general principles of accounting and composing a financial statement as in generally accepted accounting principles, general principles of financial statement and a true and a fair view. A corporate group's financial statement has its own part in the theory. Balance sheet book is covered section by section in the theory. Sections of balance sheet book are income statement, balance, statement of cash flows, notes to the accounts and annual report. In the theory, audit is covered considering financial statement.</p> <p>Empirical part of the thesis includes a presentation of the E.ON group. The Empirical part covers the baselines, requirements and the execution of development work. The company participated in the making of the thesis by arranging control meetings. Control meetings were to ensure that the balance sheet book templates are composed as the company requires them. The legislation regulating the contents of a balance sheet book is changing constantly. For that reason the balance sheet book templates are composed so that they are easy to update.</p> <p>The ready balance sheet book templates are classified. They are kept at the office of E.ON Kainuu Ltd. in Kajaani.</p>	
Language of Thesis	Finnish
Keywords	balance sheet book, financial statement, balance, income statement
Deposited at	☒ Electronic library Theseus ☒ Library of Kajaani University of Applied Sciences

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
2 TILINPÄÄTÖS.....	5
2.1 Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laadinnan yleisperiaatteet	7
2.1.1 Hyvä kirjanpito tapa	8
2.1.2 Yleiset tilinpäätösperiaatteet.....	8
2.1.3 Oikean ja riittävän kuvan vaatimus	10
2.2 Tilinpäätöksen jaksotus- ja arvostussäännökset	11
2.2.1 Osatuloutus.....	12
2.2.2 Hankintameno.....	13
2.2.3 Verot.....	15
2.2.4 Pysyvät vastaavat.....	16
2.2.5 Vaihto-omaisuus	19
2.2.6 Rahoitusomaisuus	19
3 KONSERNIN TILINPÄÄTÖS.....	21
3.1 Konsernin määritelmä.....	21
3.1.1 Omistusyhteisyritys.....	22
3.1.2 Osakkuusyritys	23
3.2 Konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuus	24
4 TASEKIRJA.....	26
4.1 Tuloslaskelma	26
4.1.1 Kululaji- ja toimintokohtainen tuloslaskelma	26
4.1.2 Tuloslaskelman rakenne.....	27
4.1.3 Pienen yrityksen tuloslaskelma.....	28
4.2 Tase.....	29
4.2.1 Vastaavaa.....	30
4.2.2 Vastattavaa	31
4.3 Rahoituslaskelma.....	32
4.4 Liitetiedot	33
4.4.1 Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet.....	34
4.4.2 Tuloslaskelman liitetiedot	35

4.4.3 Taseen liitetiedot.....	35
4.4.4 Muut liitetiedot.....	36
4.5 Toimintakertomus	37
5 TILINTARKASTUS	38
5.1 Tilintarkastaja	38
5.2 Tilintarkastuskertomus.....	40
5.3 Tilintarkastuksen lakimuutos.....	41
6 E.ON.....	43
6.1 E.ON -yhtiöiden aikaisemmat vaiheet ja E.ONin tulo Suomeen.....	43
6.2 Suomen E.ON –yritykset	45
7 TASEKIRJAPOHJAT SUOMEN E.ON-YHTIÖILLE	47
7.1 Kehittämistyön lähtökohdat.....	47
7.2 Kehittämistyön tavoitteet	48
7.3 Kehittämistyön toteutus	48
8 POHDINTA	50
LÄHTEET.....	52
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on laatia yhdenmukaiset tasekirjapohjat E.ON Sverige AB:n tytäryhtiöille Suomessa. E.ON Sverige AB: tytäryhtiöistä käytetään tässä opinnäytetyössä lyhennettyä nimeä E.ON. Työn aihe tuli Björn Kraft AB:lta (Karhu Voima Oy). Opinnäytetyön aihe tuli esille kesätyöhaastattelussa. E.ONilla ei ole yhdenmukaisia tasekirjapohjia, vaikka se olisi tarpeellista. Aihe vaikutti sopivalta opinnäytetyön vaatimusten kannalta, joten toimeksiantosopimus tehtiin.

E.ON on maailman suurin yksityisessä omistuksessa oleva energiayhtiö. Yhtiö toimii 12:ssa eri maassa. Suomen E.ON yhtiöt ovat ruotsalaisen E.ON Nord Sverige AB:n omistuksessa. Suomessa E.ON konserniin kuuluu Björn Kraft AB, E.ON Suomi Oy, E.ON Kainuu Oy ja E.ON Kainuu Oy:n tytäryhtiö E.ON Kainuun Sähköverkko Oy.

E.ONilla on Suomessa pieniä ja suuria yrityksiä, joista osalla on tytäryhtiöitä. Konserniin kuuluvien yhtiöiden tilinpäätöksen ja tasekirjojen sisältövaatimukset ovat eri laajuiset tämän vuoksi. Tasekirjapohjia täytyy tehdä kolmenlaisia; pienelle yritykselle, suurelle yritykselle, sekä konsernille, jotta kaikille yhtiöille saadaan niiden tarpeisiin vastaavat pohjat.

Aiheeseen liittyvää lakia on tarkasteltava huolellisesti, jotta kaikki vaaditut tiedot tulevat mukaan tasekirjapohjiin. Tavoitteena on siis selkeät, yhdenmukaiset ja lakia noudattavat tasekirjapohjat. Pohjat sisältävät ohjeistuksen tasekirjojen laadinnasta ja tarvittavista liitetiedoista.

Työ on rajattu koskemaan ainoastaan Suomessa toimivien suomalaisten yhtiöiden tasekirjapohjia. Toimeksiantajan kanssa sovittiin, työ olisi valmis vuoden loppuun mennessä. Tavoitteena on kuitenkin saada työ valmiiksi marraskuussa 2011.

Opinnäytetyön aihe sopii erittäin hyvin suuntautumisalään, sillä siihen liittyy sekä taloushallintoa että juridiikkaa. Koska tytäryhtiöiden liikevaihto, taseen määrä ja konsernirakenne vaikuttavat tasekirjapohjan sisältöön, aihe tarjoaa tarpeeksi haastetta opinnäytetyötä varten.

Toimeksiantajalle työ on tarpeellinen, koska yrityksessä pidetään tärkeänä saada käyttöön yhtenäiset tasekirjapohjat, etenkin kun tilintarkastajat ovat näin esittäneet. Myös yrityksen henkilöstö kokee, että yhdenmukaiset tasekirjapohjat helpottaisivat ja nopeuttaisivat tilinpäätöksen laadintaa.

Työ ei liity mihinkään aiempaan projektiin, yrityksen aiempia tasekirjoja ei lähdetä erityisemmin hyödyntämään, etteivät kehitettävät ominaisuudet toistu uusissa pohjissa. Opinnäytetyötä varten yrityksessä on perustettu ohjausryhmä. Tämä ohjausryhmä koostuu henkilöistä, jotka tulevat myöhemmin käyttämään näitä tasekirjapohjia. Heidän tavoitteensa ja ohjeensa tulevat ohjaamaan työtä ja vaikuttamaan lopulliseen tulokseen.

Empiria käsittelee tasekirjoja, joten viitekehyksessä tarkastellaan tilinpäätöstä. Teoriassa tarkastellaan tilinpäätökseen liittyviä lakeja ja säännöksiä, tilinpäätöksestä saatavaa informaatiota ja sen hyödyntämistä, tilintarkastusta sekä tasekirjan sisältöä.

2 TILINPÄÄTÖS

Laskentatoimi on informaatiota, jota kerätään, analysoidaan ja siirretään yrityksestä. Tarkoituksena on tuottaa johdolle, omistajille yhteiskunnalle ja muille sidosryhmille tarpeellista tietoa. Tämä tieto saadaan tuotettua kirjanpidon avulla. (Salmi 2006, 24.)

Kirjanpito on kirjanpitolain ja -asetusten mukainen informaatiojärjestelmä, jota kirjanpito-velvolliset pitävät yhtenäisin perustein. (Salmi 2006, 24.) Kirjanpidosta on säädetty lailla. Lain mukaan kaikki ammatti- ja liiketoimintaa harjoittavat ovat kirjanpitovelvollisia. (Kirjanpitolaki 1:1 §.)

Tilikausi on 12 kk (Kirjanpitolaki 1:4§). Tilikausi voi olla kalenterivuoden lisäksi mikä tahansa muu 12 kuukauden jakso. Tilikausi voi alkaa joko kuukauden alusta, tai kesken kuukautta. Samaan konserniin kuuluvilla kotimaisilla yrityksillä on oltava sama tilikausi, ellei eritilikausuteen ole saatu kirjanpitolautakunnalta poikkeuslupaa. Poikkeuslupa voidaan myöntää perustellun hakemuksen nojalla. Jatkuvasti voimassa olevaa lupaa ei kuitenkaan voi saada. (Leppiniemi 2011, 27.)

Yrityksen aloittaessa tai lopettaessa toimintansa voi tilikausi olla lyhempi tai pidempi, kuin 12 kuukautta. Tilikausi ei voi kuitenkaan olla pidempi kuin 18 kuukautta. Tilikauden muuttamiseen tulee olla painava syy. Kirjanpitovelvollisella voi olla vain yksi tilikausi, toimipaikoilla ei voi olla toisistaan poikkeavia tilikausia. (Leppiniemi 2011, 27 – 28.)

Tilikaudelta on laadittava tilinpäätös, johon sisältyy:

- tase, joka kuvaa yrityksen taloudellista tilannetta
- tuloslaskelma, joka kuvaa yrityksen tuloksen muodostumista
- rahoituslaskelma, jossa annetaan selvitys varojen hankinnasta sekä niiden käytöstä tilikauden aikana (julkiset osakeyhtiöt, sekä erikseen määritellyissä tapauksissa yksityiset osakeyhtiöt)
- edellä mainittujen kohtien liitetiedot (KPL 3:1 §.)

Tilinpäätös, toimintakertomus sekä niihin liittyvät tiedot on välittömästi kirjoitettava tasekirjaan, joka on sidottu tai sidotaan välittömästi tilinpäätöksen jälkeen (KPL 3:8§). Yrityksen tulee sisällyttää tilinpäätökseen toimintakertomus, mutta se ei ole varsinaisesti osa tilinpäätöstä (Leppiniemi 2011, 31).

Tilinpäätöksen perustana on juokseva kirjanpito. Tilinpäätös tulee laatia yleisiä tilinpäätösperiaatteita noudattaen, mistä ei saa poiketa kuin erityisestä syystä. Liitetietoihin täytyy sisältää laskelma poikkeamisen vaikutuksesta tilikauden tulokseen ja taloudelliseen asemaan sekä selvitys poikkeamisen perusteista. (Salmi 2006, 28; KPL 3:3 §).

Tilinpäätös on yrityksen raportti sen talouden kehittymisestä ja tilinpäätösajankohdan taloudellisesta tilanteesta. Tämän lisäksi tilinpäätöksellä on merkittävä oikeudellinen vaikutus monien yritystä koskevien päätösten ja mahdollisuuksien tulkintapohjana tai rajoitteena. Esimerkiksi osakeyhtiölaissa on säädetty näistä. (Kinnunen, Laitinen, Laitinen, Leppiniemi & Puttonen 2006, 14.)

Monet sopimukset voidaan sitoa tilinpäätöslukuihin. Esimerkiksi vuokran tai jäsenmaksun määrä voi perustua liikevaihtoon. Tilinpäätökseen perustuvien tunnuslukujen saamien arvojen perusteella voidaan muuttaa luoton ehtoja yms. (Kinnunen ym. 2006, 14 -15.)

Monissa yhteyksissä tilinpäätöstiedoilla on yleistä merkitystä. Jotta sijoittajat voisivat ostaa rationaalisin perustein eri maissa toimivien yritysten liikkeeseen laskemia osakkeita ja joukkovelkakirjalainoja, on heidän kyettävä vertailemaan yritysten menestymistä ja menestymisen edellytyksiä. Tämän vuoksi tilinpäätöksen sisältöä on yhtenäistetty kansainvälisillä määräyksillä. Näin on tehty siksi, että eri maiden osakkeita ja joukkovelkakirjalainoja sisältäviä arvopaperimarkkinoiden muodostuminen ja markkinoiden toiminnan tehokkuuden lisääminen helpottuisivat. (Kinnunen ym. 2006, 14 -15.)

Velaksi tapahtuvassa kaupanteossa tarvitaan myös tilinpäätöstietoja. Jotta yritykset voisivat myydä tavaroita ja palveluita velaksi toisilleen, on ostajan taloutta kyettävä arvioimaan. Velaksi myyjän tulee tietää, että kykeneekö ostaja vastaamaan sitoumuksistaan ja minkälainen maksukäyttäytyminen ostajalla on ollut tähän asti. Näin myyjä voi arvioida sitä, kuinka suuri riski velan antamiseen liittyy. (Kinnunen ym. 2006, 15.)

Pitkäaikaisten toimittaja-alihankintasuhteiden luomisessa on merkitystä myös myyjän taloudella ja toiminnan jatkuvuudella. Tällaisissa analyyseissä keskeinen tietolähde on analysoitavan yrityksen tilinpäätös. (Kinnunen ym. 2006, 14 -15.)

Tilinpäätöstietoja käytetään myös maksukäyttäytymistietojen ohella luottotietotoiminnan tietolähteenä. Rahalaitokset suorittavat luottopäätösten tueksi yritystutkimuksen. Tämän tutkimuksen yhteydessä on kehitetty analysointitekniikoita, tilinpäätöksestä laskettavia tunnuslukuja ja niiden tulkintaa. (Kinnunen ym. 2006, 15.)

Yritystutkimukseen liittyen on kehitetty tunnuslukujen arvosteluasteikkoja, joiden avulla yrityksen toimintaedellytyksiä luonnehditaan hyväksi, tyydyttäväksi, välttäväksi tai heikoksi. Tällaiset toimintaedellytykset ovat esimerkiksi kannattavuus, vakavaraisuus ja maksuvalmius. Tilinpäätöstietoja voi käyttää hyödyksi myös useissa yrityksen riskejä koskevissa analyyseissä, kuten konkurssiuhan ennakoinnissa. (Kinnunen ym. 2006, 15.)

Oman yrityksen tilinpäätöstiedoilla on merkitystä yritysjohdolle siitä näkökulmasta, että sen on tarpeellista nähdä johtamansa yritys myös ulkopuolisin silmin. Yritystä tulee kyetä vertaamaan muihin yrityksiin. Työntekijöille ja rekrytointimarkkinoille yrityksen talous, toimintamahdollisuudet, kasvun tai taantumisen todennäköisyys ja muut organisaation tulevaisuuteen vaikuttavat seikat ovat tärkeitä. (Kinnunen ym. 2006, 16.)

2.1 Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laadinnan yleisperiaatteet

Kaikkiin tilanteisiin, jotka tulevat vastaan kirjanpidossa sekä tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laadinnassa, ei löydy sovellusohjetta kirjanpitolaista. Jotkin tilanteet on jätetty ainoastaan yleisperiaatteiden varaan. Yleisperiaatteista ovat hyvä kirjanpitotapa, yleiset tilinpäätösperiaatteet sekä oikeaa ja riittävää kuvaa koskeva vaatimus. Yleisperiaatteet ovat kirjanpitolaissa säädettyjä ja niiden sisällölle löytyy tulkinnat esimerkiksi lainvalmistelutöistä ja kirjanpitolautakunnan ratkaisuksista. (Leppiniemi 2011, 68.)

2.1.1 Hyvä kirjanpitolapa

Kaikkien kirjanpitovelvollisten tulee noudattaa hyvää kirjanpitolapaa. Erikokoisilla sekä juridiselta muodoltaan ja sidosryhmärakenteeltaan erilaisilla yrityksillä hyvän kirjanpitolavan mukaiset ratkaisut voivat poiketa toisistaan. Hyvästä ja vakiintuneesta tavasta voi tulla toimialakohtainen. Hyvän kirjanpitolavan noudattaminen koskee juoksevaa kirjanpitoa, tilinpäätöstä ja toimintakertomusta. (Leppiniemi 2011, 68.)

Hyvään kirjanpitolapaan kuuluu, että tiedot ovat luotettavia. Tämä on olennaista muun muassa oikean ja riittävän kuvan antamisesta, mitä käsitellään jäljempänä. Tärkeä piirre luotettavassa kirjanpidossa on se, että se on tarkastettavissa. Tämä tarkoittaa siis sitä, että kirjanpitoaineistoa on oltava riittävästi dokumentoituna. Jos tietojen, esimerkiksi poistosuunnitelman, pohjana on arvio, tulee sen olla huolellisesti ja puolueettomasti suunniteltu. (Leppiniemi 2011, 68 – 69.)

Olenaisuuden periaate on myös osa hyvää kirjanpitolapaa. Tieto on olennainen silloin, kun sillä on vaikutusta informaation käyttäjän päätöksenteossa. Olenaisuuden periaate tarkoittaa sitä, että informaation hyväksikäytön kannalta epäolennaisia asioita ei tarvitse käsitellä erittäin tarkasti. Olenaisuutta voidaan arvioida sekä euromääräisesti, että suhteellisena osuutena. (Leppiniemi 2011, 69 – 70.)

2.1.2 Yleiset tilinpäätösperiaatteet

Jatkuvuuden periaate (going concern) tarkoittaa sitä, että yleisenä lähtökohtana tilinpäätösratkaisuisissa on oletus, jonka mukaan kirjanpitovelvollisen toiminta jatkuu, eikä toimintoa tai kirjanpitovelvollisen koko toimintaa olla lopettamassa. Tällä on suuri merkitys silloin kun mietitään tilinpäätökseen merkittäviä omaisuuden arvoja. Koska jatkuvuutta odotetaan, käytetään arvona tulonodotuksia eikä realisoidessa saatavaa hintaa. Jos yritys on ajautunut taloudelliseen kriisiin tai se on muuten lopettamassa toimintaansa, poiketaan tästä oletuksesta. Jatkuvuus näkyy myös taseessa, sillä edellisen tilikauden päättävä tase on seuraavan tilikauden avausperusta. Tätä kutsutaan tasejatkuvuuden periaatteeksi. (Leppiniemi 2011, 72; Salmi 2006, 28.)

Johdonmukaisuuden periaate eli menettelytapojen periaate tarkoittaa vaatimusta tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden ja -menetelmien johdonmukaisesta soveltamisesta tilikaudesta toiseen. Tällä tarkoitetaan laajuus-, mittaamis-, arvostus- ja kohdistamisongelmien ratkaisemista mahdollisimman yhtenäisellä tavalla. Yrityksen tuloksen ja taloudellisen tilanteen muutoksesta pitää saada käsitys siten, että eri tilikausilta annettuja tietoja voidaan vertailla keskenään. Kun menettelytapa on valittu, voi sen muuttaa vain perustellusta syystä. Menettelytavan muuttuessa on muutoksesta ja sen vaikutuksista annettava riittävä selostus tilinpäätöksessä. (Leppiniemi 2011, 73; Salmi 2006, 28.)

Sisältöpainotteinen eli asia ennen muotoa -periaate tarkoittaa sitä, että tehtäessä kirjauksia huomio tulee kiinnittää liiketapahtumien tosiasialliseen sisältöön eikä pelkästään niiden oikeudelliseen muotoon. Tämä tarkoittaa sitä, että jonkun tosittteen mukaisesta liiketapahtuman sisällöstä voidaan poiketa kirjauksissa ja tilinpäätöksissä. Tällöin kuitenkin menettely ja perusteet tulee dokumentoida. Käytännössä tarve soveltaa tätä periaatetta käytäntöön tulee harvoin esille. (Leppiniemi 2011, 76.)

Varovaisuuden periaatteella tarkoitetaan vaatimusta varovaisuudesta, joka ei riipu tilikauden tuloksesta. Tämä edellyttää sitä, että tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa otetaan huomioon ainoastaan tilikaudella toteutuneet voitot, sekä kaikki vastaavien poistot ja arvonalennukset sekä velkojen arvonnäykset. Tämä johtuu siitä, että omaisuutta ei pidä yliarvioida, eikä velkoja aliarvioida. Arvostusperusteita ei saa muuttaa siitä syystä, että toiminta on tappelollista. Tämän lisäksi huomioon tulee ottaa myös kaikki päättyneeseen tai aikaisempiin tilikausiin liittyvät, ennakoitavissa olevat vastuut ja mahdolliset menetykset, vaikka ne tulisivat tietoon vasta tilikauden päättymisen jälkeen. (Leppiniemi 2011, 78; Salmi 2006, 28.)

Suoriteperusteisuuden periaatteella tarkoitetaan sitä, että tulo kirjataan tuotoksi tuloslaskelmaan silloin, kun suorite on luovutettu sopimuksen mukaisesti. Vastaavasti kulu kirjataan silloin, kun suorite on vastaanotettu. Suoranaisen rahan liikkumisen sijasta kyse on enemmänkin ansainnasta ja suoritteen vastaanottamisesta. Tilikaudelle kuuluvat tuotot ja kulut otetaan siis huomioon riippumatta niihin perustuvien maksujen suorituspäivästä. (Salmi 2006, 28.; Leppiniemi 2011, 82.)

Suoriteperusteeseen liittyy myös ”meno tulon kohdalle” -periaate. Kun tiedetään, että mille kaudelle tuotto merkitään, merkitään myös luovutetun suoritteen aiheuttamat kulut samalle kaudelle. Pidempiaikaisen omaisuuden kirjaaminen kuluiksi on myös osa suoriteperustetta. Kirjaus tehdään koko teknis-taloudellisen elinkaaren aikana kertakirjauksen sijasta. (Salmi 2006, 28 – 29.)

Erillisarvostuksen periaatteella tarkoitetaan sitä, että omaisuuserät kirjataan hankintahinnasaan taseeseen erillisenä muista samanlaatuisista hyödykkeistä. Niitä ei saa yhdistää keskenään tapauksissa, joissa erien arvot muuttuvat vastakkaisiin suuntiin. Tämä tarkoittaa siis, ettei toisen hyödykkeen arvonnousu voi kompensoida jonkin muun hyödykkeen arvon laskua. Kirjanpidossa ei voida myöskään yhdistää saamisia ja velkoja, vaikka samalle yritykselle olisi molempia. (Salmi 2006, 29.)

Tilinpäätöksen tehtävä on antaa oikea ja riittävä kuva yrityksen tilikauden tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Tämän vuoksi laatijalla pitää olla tieto sellaisista tuloista ja menoista, jotka kuuluvat kyseenomaiselle tilikaudelle. (Salmi 2006, 29.)

Meno, joka on tilikauden aikana tehty jonkin hyödykkeen aikaansaamiseksi, eikä siitä enää tulevilla tilikausilla odoteta tuloja, kuuluu menossa olevalle tilikaudelle. Esimerkkinä tällaisesta menosta ovat maksetut palkat. Jos tuloja tulee edes yhdellä tulevilla tilikaudella, täytyy siihen liittyvä meno kirjata varoiksi taseeseen niiltä osin kuin sitä ei ole merkitty kuluksi. (Salmi 2006, 29 – 30.)

2.1.3 Oikean ja riittävän kuvan vaatimus

Tilinpäätöksen laadinnan lähtökohtana on, että tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa annetaan oikeat ja riittävät tiedot toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Tämän vuoksi tarpeelliset lisätiedot tulee ilmoittaa liitetiedoissa. Oikean ja riittävän kuvan yleislauseke tulee ottaa huomioon kaikessa sekä yksittäistä yhtiötä, että konsernia koskevassa tilinpäätösinformaatiossa. (Leppiniemi 2011, 86- 87 ;Alhola, Koivikko, Rätty & Tuominen 2001, 12; KHT-yhdistys 2010, 84.)

Kun oikeellisuutta ja riittävyyttä arvioidaan, tilinpäätösinformaatio tulee suhteuttaa sille asetettuihin tavoitteisiin, kohderyhmään ja tarkasteltavan yrityksen toimintaan ja rakenteisiin. Myös kokonaisuutta on tarkasteltava ja yksittäinen asia on liitettävä osaksi kokonaisuutta. (Leppiniemi 2011, 86- 87.)

Oikea ja riittävä kuva on suhteellinen käsite, eli sen sisältö muuttuu osatekijöiden muuttuessa ja tietämyksen lisääntyessä. Tietojen antaminen perustuu tilinpäätösinformaatiosta vastuussa olevan ja sen sisällön parhaiten ymmärtävän yritysjohtajan ja tilinpäätöstiedon oikeellisuuden varmentavan tilintarkastajan käsitykseen oikeista ja riittävästä tiedoista kyseessä olevasta tapauksessa. Oikean ja riittävän kuvan periaate siis painottaa näiden henkilöiden vastuuta informaation käyttäjiä kohtaan. Jokaisen tilinpäätöksen laadinnan yhteydessä on harkittava tilannekohtaisten liitetietojen antamista. (Leppiniemi 2011, 87.)

2.2 Tilinpäätöksen jaksotus- ja arvostussäännökset

Tulo voidaan kirjata juoksevassa kirjanpidossa maksu- tai suoriteperusteisesti. Tilinpäätös on kuitenkin laadittava suoriteperusteisesti. Suoriteperusteessa voidaan tilinpäätöksessä poiketa tulojen osalta, jos liiketapahtuma on vähäinen. Tulojen osalta voidaan poiketa myös maatalouden harjoittamiseen liittyvien liiketapahtumien osalta sekä sovellettaessa osatuloutusmenettelyä pitkän valmistusajan vaativiin hyödykkeisiin. (Leppiniemi 2011, 107.)

Suoriteperusteinen tulo syntyy myyjän luovuttaessa hyödykkeen ostajalle. Tilintarkastuksessa ja verotarkastuksessa kontrolli perustuu siihen perusteeseen, että toisen tulon syntyessä toiselle syntyy puolestaan meno. Hyödyke ei voi olla samaan aikaan kahdella kirjanpitovelvollisella. Konkreettista luovuttamista ei voi kuitenkaan aina havaita. Tällainen tilanne on esimerkiksi aineettomien hyödykkeiden ja rakennusten osalta. Kirjausperusteena ratkaiseva on yleensä omistuksen siirtyminen. Tästä kuitenkin poiketaan silloin, kun siirto on tapahtunut myyjältä ostajalle, vaikka omistus ei olisikaan vielä siirtynyt. Tosiasiallinen siirtyminen tapahtuu silloin, kun hyödykettä koskevat keskeiset oikeudet ja riskit ovat siirtyneet myyjältä ostajalle. (Leppiniemi 2011, 107.)

Tulon syntymiselle voidaan antaa muutamia kriteereitä. Sen lisäksi, että hyödykkeisiin liittyvät olennaiset edut ja riskit ovat siirtyneet ostajalle, eikä myyjällä ole enää tosiallista määräysvaltaa, on tuoton määrä voitava esittää luotettavasti. Liiketoimesta on täytynyt myös aiheutua myyjälle taloudellista hyötyä. Kun tulo on syntynyt, on liiketoimeen kohdistuvat toteutuneet tai toteutuvat menot voitava määrittää luotettavasti. (Leppiniemi 2011, 107.)

Esteitä tulon toteutumiselle voivat olla myyjän kannettavaksi jääneet riskit. Tällaisia riskejä voivat olla esimerkiksi takuuvälvoitteet, jotka poikkeavat tavanomaisesta. Myös myyjälle tuleva maksusuoritus vaikuttaa siihen, onnistuuko ostaja myymään hyödykettä edelleen. Esteenä tulon toteutumiselle voi olla myös asennus, jota ei ole vielä kokonaan asennettu, jos asennus on olennainen osa myyntisopimusta. Silloin kun ostajalla on myyntisopimuksen mukaan mahdollisuus perua sopimus ja on mahdollista, että ostaja käyttää tätä oikeutta, ei tulo voi olla toteutunut. (Leppiniemi 2011, 107 – 108.)

Verotuksessa huomioitava tulo syntyy myös suoriteperusteisesti. Elinkeinoverolakiin on kuitenkin säädetty joitakin poikkeuksia tästä pääsäännöstä. Pitkän valmistusajan vaatimasta hyödykkeestä syntyvän tuloon käytettäessä osatuloutusmenettelyä, on samoin meneteltävä myös verotuksessa. (Leppiniemi 2011, 109)

Kotimaan rahan määräiset saamiset merkitään taseeseen nimellisarvoon, kuitenkin enintään todennäköiseen arvoon. Rahoitusomaisuuteen kuuluvat arvopaperit sekä vastaavat rahoitusvarat merkitään hankintamenon suuruusina. Jos todennäköinen luovutushinta on alempi tilinpäätöspäivänä, käytetään luovutushinnan määrää. Velat merkitään nimellisarvoon. Jos velka on sidottu indeksiin tai muuhun vertailuperusteeseen sidottu, käytetään muuttuneen vertailuperusteen mukaista arvoa. Nämä säännökset korostavat varovaisuuden periaatetta. (Alhola ym. 2001, 33; KPL 5:2 §.)

2.2.1 Osatuloutus

Kirjanpitolaisissa säädetään osatuloutusmahdollisuudesta. Sen mukaan tulo saadaan kirjata tuotoksi valmistusasteen perusteella, jos kyseessä on pitkän valmistusajan vaativa suorite. Pitkäaikaisen valmistusajan vaativa suorite tarkoittaa yksittäisen sitovasti tilatun tuotteen

koko valmistusprosessia. Se voi myös tarkoittaa erilaisten valmiiden tuotteiden yhdistämisprosessia, joka muodostaa yhden pitkän valmistusajan vaativan suoritteen tai projektin. Pitkän valmistusajan vaatimaa suoritetta nimitetään myös pitkäaikaishankkeeksi tai hankkeeksi. Valmistusajan vähimmäiskestolle ei voida asettaa vähimmäisaikaa, mutta se on tyypillisesti yli vuosi. (Alhola ym. 2001, 59; Leppiniemi 2011, 119.)

Suoritteesta saatavan erilliskatteen tulee olla ennakoitavissa luotettavalla tavalla, jotta osatuloutus olisi mahdollista. Kirjanpitovelvollisen on noudatettava samaa perustetta kaikkien tässä tarkoitettujen tulojen kirjaamisessa tuotoksi. Kirjanpitolautakunnan mukaan kirjanpitolain ilmaisu ”kaikkien” ei tarkoita kaikkia osatuloutettavissa olevia hyödykkeitä. Kirjanpitovelvollinen voi valita, mihin valmistamistaan hyödykeryhmistä soveltaa osatuloutusmenettelyä ja mihin hyödykkeen luovuttamiseen perustuvaa tulouttamistapaa. (Leppiniemi 2011, 119.)

Osatuloutus tarkoittaa sitä, että tilikauden aikana aikaansaatu valmistusastetta vastaava kate tuloutetaan tilikaudelle. Tämä toteutetaan merkitsemällä liikevaihtoon tilikauden valmistusastetta vastaava osuus hyödykkeen sovitusta myyntitulosta ja vähentämällä tätä vastaavat kulut. Pitkän valmistusajan vaativasta hyödykkeestä saatavan erilliskatteen tulee olla luotettavalla tavalla ennakoitavissa, jotta valmistusasteen mukainen tulouttaminen olisi mahdollista. (Leppiniemi 2011, 120.)

2.2.2 Hankintameno

Kirjanpitolaki määrittää hankintameno sisällön kaikkien omaisuuslajien osalta. Lisäksi säännöksessä on pysyviä vastaavia koskeva muista omaisuuslajeista poikkeava lisämäärittely. Säännöksen mukaan hankintameno voi selvittää lähtökohtaisesti kahdella eri tavalla. Hankintameno voidaan lukea hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuvat muuttuvat menot. Vaihtoehtoisesti hankintameno voidaan lukea hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuneet muuttuvat ja kiinteät menot. Edellytyksenä kuitenkin on, että hankinnan ja valmistuksen kiinteiden menojen määrä on olennainen vain muuttuviin hankinnan ja valmistuksen menoihin nähden. Käytännössä osuuden tulee olla vähintään kymmenen prosenttia. (Leppiniemi 2011, 149.)

Pysyviin vastaaviin kuuluvan hyödykkeen hankintamenon määrittämiselle on edellä mainittujen lisäksi myös kolmas vaihtoehto. Kun hyödyke kuuluu pysyviin vastaaviin, voidaan myös valmistamiseen kohdistettavissa olevan lainan valmistusaikaiset korkomenot lukea hankintamenuun. Näin voi menetellä silloin, kun korkomenot ja muiden hankinnan ja valmistuksen kiinteiden menojen määrä verrattuna muuttuviin hankinnan ja valmistuksen menoihin sisältävään hankintamenuun on olennainen. (Leppiniemi 2011, 149.)

Sellaisia kiinteitä menoja, jotka voidaan lukea hyödykkeen hankintamenuun yleisten edellytysten täytyessä, ovat:

- aineiden ja tarvikkeiden hankintatoimen menot
- hankinnan ja valmistuksen kuljetusmenot
- varastoinnin ja muiden materiaalitoimintojen menot
- hankinnan ja valmistuksen vakuutusmenot
- tuotantolaitoksen käyttömenot
- tuotantorakennusten, -koneiden ja -kaluston korjaus- ja kunnossapitomenot
- tuotannon suunnittelun ja ohjauksen sekä laadunvalvonnan menot
- tuotantojohdon ja tuotannon tukitoimintojen palkka- ja muut henkilöstömenot
- tuotantolaitoksen muut hallintomenot

Hankintamenuun ei tule sisällyttää hankintaa ja valmistusta edeltäviä tai niiden jälkeisiä menoja. Tällaisia ovat esimerkiksi kehitys- ja tutkimusmenot ja hyödykkeen varastointimenot. Myöskään yleishallinnollisia menoja ei tule sisällyttää hankintamenuun. (Leppiniemi 2011, 149 – 150.)

2.2.3 Verot

Yrityksen liiketoiminnasta syntyy tuloveroja, jotka yrityksen tulee maksaa. Liikkeenharjoittaja on kirjanpitovelvollinen harjoittamastaan liike- ja ammattitoiminnasta. Yhtiömiehet ovat vastuussa henkilöyhtiöiden veroista, mutta osakeyhtiön tuloverot maksuunpannaan yhtiölle. Tämän vuoksi osakeyhtiön tuloslaskelmaan sisällytetään erä Tuloverot. (Leppiniemi 2011, 158.)

Laskennalliset verosaamiset

Kirjanpitolaissa määrätään laskennallisten verosaamisten sisällyttämisestä tuloslaskelmaan ja taseeseen. Tuottojen ja niitä vastaavien veronalaisten tulojen, kuin myös kulujen ja niitä vastaavien verotuksessa vähennyskelpoisten menojen jaksotuseroista sekä kirjanpitoarvojen ja verotuksellisten arvojen välisistä väliaikaisista eroista johtuvat laskennalliset verosaamiset saadaan merkitä omana eränään tuloslaskelmaan ja taseeseen erityistä varovaisuutta noudattaen. (Leppiniemi 2011, 162.)

Jaksotusratkaisujen yhteydessä syntyy laskennallisia verosaamisia, jos tulosta tulee suorittaa vero aikaisemmalla tilikaudella kuin se merkitään tuotoksi tuloslaskelmaan. Niitä syntyy myös, jos meno merkitään tuloslaskelmaan tilikaudella, jolla sitä ei vähentää verotuksessa. Kulujen eriaikaisuudesta tyypillisiä esimerkkejä ovat sellaiset kuluna vähennetyt pakolliset varaukset, jotka saa vähentää verotuksessa vasta myöhemmällä tilikaudella. (Leppiniemi 2011, 162.)

Laskennallinen verosaaminen syntyy myös kirjanpidosta vähennetyistä arvonalennuksista, jos ne saadaan vähentää verotuksessa myöhemmällä tilikaudella esimerkiksi menetyksen lopullisen toteamisen yhteydessä. Konsernitilinpäätöksessä eliminoitu sisäinen myyntikate tai -voitto aiheuttaa laskennallisen verosaamisen. (Leppiniemi 2011, 162 – 163.)

Vahvistettu tappio verotuksessa tarkoittaa, että tuloslaskelmassa on vähennetty kuluja, joita verotuksessa ei ole vähennetty. Vahvistetut tappiot koituvat kirjanpitovelvollisen eduksi tulevina tilikausina, kunhan verotettavaa tuloa kertyy riittävästi määräaikaan mennessä siten, että tappiot saadaan hyödyksi. (Leppiniemi 2011, 163.)

Laskennalliset verovelat

Kirjanpito-laissa säädetään laskennallisten verovelkojen merkitsemisestä kirjanpitoon ja sisällyttämisestä tuloslaskelmaan ja taseeseen. Laskennalliset verovelat syntyvät kirjanpidon ja verotuksen välisistä jaksotus- ja arvostuseroista. Arvostuseroista yksittäiselle yritykselle syntyy laskennallinen erillistilinpäätökseen merkittävässä oleva verovelka, jos meno vähennetään verotuksessa aikaisemmalla tilikaudella kuin kirjanpidossa tai tulo tuloutetaan kirjanpidossa ennemmin kuin verotuksessa. (Leppiniemi 2011, 164)

Arvostusero voi syntyä kirjanpidon ja verotuksen välille esimerkiksi pysyvien vastaavien arvonnoususta. Arvonnousu merkitään ainoastaan kirjanpitoon, eikä sillä ole vaikutuksia veroihin. Laskennallisen verovelan huomioon ottaminen tarkoittaa sitä, että arvonnousun yhteydessä otetaan realisoituvan arvonnousun veronalaisuus. (Leppiniemi 2011, 164.)

Kirjanpito-laissa säädetty varovaisuuden periaate aiheuttaa sen, että lähtökohtaisesti vain laskennallinen verosaaminen on vapaaehtoinen. Laskennallisten verovelkojen osalta vapaaehtoisuus tulee kysymykseen vain vähäisten, epäolennaisten laskennallisten verovelkojen yhteydessä sekä epätodennäköisesti realisoituvien laskennallisten verovelkojen yhteydessä. (Leppiniemi 2011, 165)

2.2.4 Pysyvät vastaavat

Pysyvät vastaavat jaetaan aineettomiin ja aineellisiin oikeuksiin sekä sijoituksiin. Pysyvien vastaavien tarkoituksena on tuottaa tuloa jatkuvasti useana eri tilikautena, vaihtuvien vastaavien tuottaessa tulon vain yhdelle tilikaudelle. Tyypillinen pysyvä vastaava on esimerkiksi tuotantoon käytetty kone. (Leppiniemi 2011, 167)

Arvostamis- ja jaksottamisperiaatteet

Pysyviin vastaaviin kuuluva hyödyke on hankittu ensisijaisesti käytettäväksi yrityksen tulonhankintaprosessissa. Tämän vuoksi arvonalentumiskirjauksen perustana on se, että hyödykkeestä aiheutuneet tulonodotuskirjaukset ovat alentuneet hankintamenoa tai jäljellä olevaa hankintamenoa pienemmiksi. Koska pysyviä vastaavia ei yleensä myydä, vaan niitä käytetään tulonhankintaprosessissa, hankintameno vähentäminen tapahtuu poistoina. (Leppiniemi 2011, 180 -181.)

Aineettomien hyödykkeiden hankintameno voidaan vähentää lähtökohtaisesti vuosikuluna. Aktivointivelvollisuus on rajoitettu pysyviin vastaaviin kuuluviin hyödykkeisiin. Aineettoman omaisuuden hankintameno aktivoidaan ainoastaan, jos kirjanpitolaissa määrätään niin. Tällainen määräys koskee vain aineettomaan omaisuuteen kuuluvia vastikkeellisesti hankittuja oikeuksia. Muiden aineettomien hyödykkeiden hankintameno on vähennettävissä vuosikuluna. (Leppiniemi 2011, 181 – 182.)

Aktivoitujen aineettomien hyödykkeiden hankintamenojen poistoa koskevat säännökset poikkeavat aineellisten hyödykkeiden poistoa koskevista säännöksistä. Aineellisten hyödykkeiden poistojen ylärajaksi on asetettu vain niiden vaikutusaika. Aineettomilla hyödykkeillä käytetään yleensä enintään viiden vuoden poistoaikaa. Erityisistä syistä poistoaikaa voi pidentää, mutta se ei saa kuitenkaan ylittää 20:ta vuotta. (Leppiniemi 2011, 182)

Niitä aineellisia hyödykkeitä, jotka kuuluvat pysyviin vastaaviin, koskee lähtökohtaisesti sekä aktivointi- että poistovelvollisuus. Aineellisen omaisuuden hankintameno aktivoidaan ja kirjataan vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan poistoina kuluksi. Poistovelvollisuus koskee kaikkia, mutta aatteellisia yhdistyksiä, säätiöitä, ammatinharjoittajia ja asunto-osakeyhtiöitä koskeva poikkeus on säädetty kirjanpitolaissa. (Leppiniemi 2011, 184.)

Sijoitukset sisältävät kahdenlaisia eriä. Nämä erät ovat osuudet muissa yrityksissä ja saamiset. Sijoitusten ja saamisten hankintameno ei vähennetä yleensä suunnitelman mukaisia poistoja. Hankintameno tai sen osa vähennetään, kun sijoitus myydään tai arvo on alentunut.

Arvon säilyminen tulee selvittää ainakin tilinpäätöksen laatimisen yhteydessä, jotta varovaisuuden periaatetta noudatetaan. Tällöin myös estetään yliaktiivojen esittäminen. (Leppiniemi 2011, 186.)

Arvonkorotus

Taseeseen saadaan merkitä arvonkorotus, jos pysyviin vastaaviin kuuluvan maa- tai vesialueen taikka arvopaperin, joka ei ole rahoitusväline, todennäköinen luovutushinta on tilinpäätöspäivänä pysyvästi ja olennaisesti alkuperäistä hankintamenoa suurempi. Arvonkorotus saadaan tehdä todennäköisen luovutushinnan ja hankintahinnan erotuksen suuruisena. Arvonkorotusta vastaava määrä tulee merkitä omaan pääomaan sisältyvään arvonkorotusrahaan. Mikäli arvonkorotus osoittautuu aiheettomaksi, on se peruttava. (Alhola ym. 2001, 148; Leppiniemi 2011, 190.)

Arvonkorotukset ovat poikkeuksia kirjanpidossa noudatettavaan hankintamenoperiaatteen. Arvonkorotuksen sovellusala ei saa laajentaa muihin kuin vastaaviin hyödykkeisiin. Arvonkorotuskohde on omistettava. Toisen omistamaan hyödykkeen perusteella arvonkorotusta ei tule muodostaa, vaikka hyödykkeeseen olisi sitova lunastusoikeus tai -velvollisuus. (Leppiniemi 2011, 190.)

Poistot

Pysyviin vastaaviin kuuluvien hyödykkeiden hankintameno aktivoidaan yleensä ja vähennetään vaikutusaikanaan suunnitelman mukaisina poistoina. Aktivointi on ehdotonta pysyvien vastaavien aineellisten hyödykkeiden kohdalla. Aineettomien hyödykkeiden hankintamenot voidaan vaihtoehtoisesti vähentää vuosikuluina hankittuja oikeuksia lukuun ottamatta. (Leppiniemi 2011, 193.)

Velvollisuus suunnitelmanmukaisista poistoista koskee lähtökohtaisesti kaikkia yritystoimintaa harjoittavia ja osakeyhtiöiden osalta se on ehdoton. Pienille kirjanpitovelvollisille on säädetty huojennuksia poistosuunnitelman laatimisessa ja soveltamisessa. (Leppiniemi 2011, 193.)

2.2.5 Vaihto-omaisuus

Vaihto-omaisuus on taseen nimike varastolle. Vaihto-omaisuutta ovat sellaisenaan tai jalostettuina kulutettavaksi tai luovutettavaksi tarkoitetut hyödykkeet. Vaihto-omaisuus jaetaan neljään erään: aineet ja tarvikkeet, keskeneräiset tuotteet, valmiit tuotteet / tavarat sekä muu vaihto-omaisuus. (Alhola ym. 2001, 155; Leppiniemi 2011, 207.)

Varasto merkitään taseeseen lähtökohtaisesti hankintamenon määräisenä. Jos varastossa on eri aikoina erisuuruksilla hankintamenoilla ostettuja samoja hyödykkeitä, tarvitaan arvostamisessa käyttöjärjestysoletusta. Jos varaston todellinen käyttöjärjestys tiedetään ja se voidaan näyttää toteen, voidaan sitä käyttää oletuksen sijasta. Toteennäyttäminen on kuitenkin hankalaa, joten tavanomaisesti käytetään hankintameno-oletusta. Kirjanpitolaki sallii kolme eri vaihtoehtoa. (Leppiniemi 2011, 208 – 209.)

Varaston arvoa määrittäessä ensimmäinen kolmesta vaihtoehdosta on FIFO-periaate (first in, first out). Tässä hankintamenossa oletetaan, että hyödykkeet on luovutettu niiden hankkimisjärjestyksessä. Toinen periaate on LIFO-periaate (first in, last out). Sen mukaan hyödykkeet on luovutettu päinvastaisessa järjestyksessä kuin ne on hankittu. Kolmas periaate on keskihintaperiaate, jonka mukaan hyödykkeen hankintameno on toteutuneiden hankintamenojen hankintamäärällä painotettu keskiarvo. Elinkeinoverotus sallii ainoastaan todellisen käyttöjärjestyksen ja FIFO-periaatteen. (Leppiniemi 2011, 209,212.)

2.2.6 Rahoitusomaisuus

Kirjanpitolain määritelmän mukaisesti rahoitusomaisuuteen kuuluvat rahat, saamiset sekä tilapäisesti muussa muodossa olevat rahoitusvarat. Tasekaavassa ei esiinny rahoitusomaisuutta. Siinä ilmoitetaan rahoitusomaisuuteen kuuluvat ryhmät ja erät: Saamiset, Rahoitusarvopaperit sekä Rahat ja pankkisaamiset. (Leppiniemi 2011, 217.)

Saamiset

Saamiset jakautuvat pitkäaikaisiin ja lyhytaikaisiin saamisiin. Saaminen on pitkäaikaista, jos se kokonaisuudessaan tai osittain erääntyy maksettavaksi yhtä vuotta pidemmän ajan kuluttua. Saamisia ei tule netottaa velkojen kanssa. Lähtökohtaisesti saamiset on esitettävä erikseen bruttomääräisinä niistä velkoja vähentämättä. (Leppiniemi 2011, 217 – 218.)

Saamiset merkitään taseeseen nimellisarvoon, kuitenkin enintään todennäköiseen arvoon. Saamisen epätodennäköinen osa eli potentiaalinen luottotappio on säännöksen mukaan vähennettävä saamisen taseeseen merkittävästä määrästä. Saamisia ei saa esittää todennäköistä arvoansa korkeampaan määrään. (Leppiniemi 2011, 221)

Rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset

Rahoitusarvopapereiden aiottu omistusaika on lähtökohtaisesti enintään yksi vuosi. Rahoitusarvopaperit ovat tilapäisesti muussa muodossa olevia rahoitusvaroja. Ne on voitu saada asiakkaalta maksuksi tai niihin on voitu sijoittaa rahavaroja tilapäisesti tuoton saamiseksi. (Leppiniemi 2011, 225.)

Rahoitusarvopaperit merkitään taseeseen hankintamenon määräisinä. Jos todennäköisen luovutushinta on tilinpäätöspäivänä hankintamenoa alempi, tulee merkintä tehdä alempaan määrään. Arvonalentuminen on otettava huomioon arvopaperikohtaisesti (erillisarvostuksen periaate). Arvonnousun saa ottaa huomioon vain silloin, kun arvonalennuskirjaus on osoittautunut perusteettomaksi. (Leppiniemi 2011, 226)

Rahat ja pankkisaamiset -erässä ilmoitettavat rahat tarkoittavat yrityksen käteisvaroja. Pankkisaamiset ovat lyhyessä ajassa nostettavissa olevia pankkitalletuksia. Pankkitalletus esitetään tavanomaisesti tässä erässä, jos sen sidonnaisuusaika on enintään kolme kuukautta. (Leppiniemi 2011, 228.)

3 KONSERNIN TILINPÄÄTÖS

Yksi yritys riittää liiketoiminnan harjoittamiseen. Jos liiketoiminta on laajaa, voi kyseeseen tulla jakaa se useampaan yritykseen. Tämä perustellaan liiketoiminnallisilla syillä. Kun kutakin liiketoimintaa harjoitetaan omassa yrityksessä, helpottaa se johtamista ja vastuunjakoa. (Honkamäki, Mäkelä, Pohjonen & Reponen 2009, 17.)

Liiketoimintariskit voidaan jakaa konsernissa useamman yhtiön kesken. Tällä on merkitystä erityisesti konkurssitilanteessa. Maantieteellinen laajentuminen on myös yksi syy hankkia tai perustaa uusia yrityksiä. Jos liiketoiminnoissa on ulkopuolista pääomaa, eli vähemmistöosakkaita, tarvitaan toiminnoille erilliset juridiset yritykset. Verotukselliset seikat voivat olla syynä liiketoiminnan harjoittamiseen useammassa yrityksessä. (Honkamäki ym. 2009, 17.)

3.1 Konsernin määritelmä

Kahden tai useamman yrityksen muodostamaa taloudellista kokonaisuutta sanotaan konserniksi. Emoyritys omistaa tytäryrityksestä vähintään puolet ja sillä on yksin tai yhdessä muiden samaan konserniin kuuluvien yritysten kanssa määräysvalta yhdessä tai useammassa tytäryrityksessä. (Honkamäki ym. 2009, 18; Tilastokeskus.)

Yleensä määräysvalta perustuu omistukseen, mutta sitä voidaan käyttää muillakin tavoin. Kirjanpitolain mukaan yritykseen on määräysvalta silloin, kun toisella yrityksellä on

- yli puolet kohdeyrityksen kaikkien osakkaiden tai osuuksien äänimäärästä, ja äänten enemmistö perustuu omistukseen tai yhtiöjärjestykseen
- oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä, joka toimii kohdeyrityksen hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä
- yhteinen johto kohdeyrityksen kanssa tai se käyttää muulla tavoin määräysvaltaa kohdeyrityksessä (KPL, 1:5 §.)

Konserni syntyy ainoastaan silloin, kun määräysvaltaa käyttää kirjanpitovelvollinen. Jos luonnollinen henkilö omistaa useita eri yhtiöitä suoraan ilman holding-yhtiöitä, ei konsernia synny. (Honkamäki ym. 2009, 19.)

Konsernissa yrityksiä tulee olla vähintään kaksi, mutta niitä voi olla satojakin. Ne voidaan luokitella rakenteen perusteella. Riippuen tytäryhtiöiden liiketoiminnallisen kokonaisuuden muodostamisesta sekä niiden asemasta toisiinsa nähden, voidaan puhua joko alistus- tai rinnakkaiskonsernista. Rakenne vaikuttaa konsernitilinpäätöksen laadintatekniikkaan. Tuloksen ja taloudellisen aseman tarkastelussa sillä ei kuitenkaan ole paljoakaan merkitystä. (Honkamäki ym. 2009, 19.)

Konsernitilinpäätöksen tulee antaa oikea ja riittävä kuva konsernin muodostamasta taloudellisesta kokonaisuudesta siten kuin se olisi yksi yritys. Tilinpäätökseen on yhdisteltävä konserniyritysten tuloslaskelmat ja taseet liitetietoineen. Sisäiset erät on vähennettävä ja sisäinen omistus on poistettava. Konsernin tilinpäätöksessä taloudellisuudesta kokonaisuudesta annettava tieto on aina yksittäistä yhtiötä tärkeämpi. Konsernitilinpäätös tulee laatia selkeästi ja siten, että se muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden. (Ahti, Tikkanen, Vierros & Viljanen 2008, 13; Honkamäki ym. 2009, 19.)

Konsernitilinpäätöksen lukijaa kohtaan on tärkeää, että konsernitilinpäätöksessä olevien yhtiöiden varat ja velat on esitetty oikein. Varojen ja velkojen jakautuminen eri yhtiöihin ei sen sijaan ole kovin olennaista. Rahoittajat ja sijoittajat ovat kiinnostuneempia konsernin kokonaistuloksesta kuin yksityisten yritysten tilanteesta. Heidän on kuitenkin tiedettävä, että miten konsernin eri liiketoiminnat ovat menestyneet. (Honkamäki ym. 2009, 19 – 20.)

3.1.1 Omistusyhteisyritys

Omistusyhteisyritys on kirjanpitovelvollisen konserniin kuuluvan yrityksen, jossa kirjanpitovelvollisella on sellainen omistusosuus, joka muodostaa kirjanpitovelvollisen ja yrityksen välille pysyvän yhteyden. Tämänkaltaisen omistuksen tarkoituksena on edistää kirjanpitovelvollisen ja sen kanssa samaan konserniin kuuluvan yrityksen toimintaa. Jos kirjanpitovelvollisella on vähintään 20 % osakepääomasta tai muusta vastaavasta pääomasta, katsotaan, että yritys

on omistusyhteisyritys. Jos näin ei ole, tulee kirjanpitovelvollisen näyttää se toteen. (Leppiniemi 2011, 271 – 272.)

Käsitteellä omistusyhteisyritys on merkitystä tilinpäätöstä laadittaessa. Esimerkiksi taseessa saamia, osuuksien omistuksia ja velkoja sekä tuloslaskelmassa rahoitustuottoja ja -kuluja on jaoteltava muun muassa siten, että onko liiketoiminnan toisena osapuolena ollut omistusyhteisyritys vai joku muu. Omistusyhteisyrittäjien ja kirjanpitovelvollisen välisestä liiketoiminnasta on annettava tietoja myös liitetiedoista. (Leppiniemi 2011, 272.)

3.1.2 Osakkuusyritys

Osakkuusyritys on omistusyhteisyritys. Kirjanpitovelvollisella on suuri vaikutusvalta osakkuusyrittäjien johtamisessa, mutta se ei kuitenkaan kuulu kirjanpitovelvollisen konserniin. Yleisesti voidaan sanoa, että omistusyhteisyritys katsotaan osakkuusyrittäjäksi silloin, kun kirjanpitovelvollisella yksin tai yhdessä tytäryhtiöiden kanssa on vähintään 20 % ja enintään 50 % kohdeyrityksen osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä. (Leppiniemi 2011, 272.)

Konsernitilinpäätökseen tulee yhdistellä osakkuusyrittäjien voitosta tai tappiosta sekä oman pääoman muutoksesta konserniyrityksen omistusta vastaava osuus. Tämä koskee hankinnan jälkeen syntynyttä voittoa tai tappiota eikä oman pääoman muutosta. Tilinpäätöstiedot saa jättää yhdistelemättä konsernitilinpäätökseen, jos yhdistely ei ole tarpeen oikean ja riittävän kuvan antamiseksi konsernin tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Yhdistelemättä jätetyistä osakkuusyrittäjistä täytyy antaa tietoja liitetiedoissa ja perustella yhdistelemättä jättäminen. (Leppiniemi 2011, 272.)

Osakkuusyrittäjien laatiessa ja sisällyttäessä tilinpäätökseensä konsernitilinpäätöksen sovelletaan osakkuusyrittäjien tilinpäätöstietojen yhdistelemistä koskevia kirjanpitolain säännöksiä osakkuusyrittäjien konsernitilinpäätöksen tietoihin. (Leppiniemi 2011, 273.)

Osakkuusyrittäjien osalta on erityistapaus, yhteisyrittäjät. Osakkuusyrittäjistä voidaan sanoa yhteisyrittäjiksi, jos kohdeyrityksen yhtenä omistajana on konserniyritys, minkä lisäksi kohdeyrityksellä on yksi tai useampi muu omistaja. Toisen / toisten omistajien tilinpäätöstä ei

yhdistellä samaan konsernitilinpäätökseen. Konserniyrityksen tulee myös vastata yhdessä toisen / toisten omistajien kanssa osakkuusyrityksen johtamisesta. Yhteisyritys ei voi siis kuulua mihinkään konserniin, koska yhdelläkään omistajalla ei ole määräysvaltaa yhteisyrityksessä. (Leppiniemi 2011, 273.)

3.2 Konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuus

Suomen lainsäädäntö määrää suomalaisen emoyrityksen velvollisuudesta laatia konsernitilinpäätös. Kirjanpitolaisissa konsernitilinpäätös tulee laatia, jos emoyritys:

- osakeyhtiö
- avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö, jonka vastuunalaisena yhtiömiehenä on osakeyhtiö
- avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö, jonka vastuunalaisena yhtiömiehenä on edellisessä kohdassa mainittu avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö (KPL, luku 6:1 §.)

Konsernitilinpäätöstä ei tarvitse laatia, jos sekä päättyneellä, että sitä edeltäneellä tilikaudelta on emoyrityksen ja sen tytäryritysten osalta täytynyt enintään yksi seuraavista rajoista:

- liikevaihto tai sitä vastaava tuotto 7 300 000 euroa
- taseen loppusumma 3 650 000 euroa
- palveluksessa keskimäärin 50 henkilöä (KPL, luku 6:1 §.)

Konsernitilinpäätöstä ei myöskään tarvitse laatia, jos

- emoyrityksessä on vähintään 9/10 osan omistusosuus sellaisella yrityksellä, joka kuuluu Euroopan talousalueen valtion alaiseen lainsäädäntöön
- muut emoyrityksen omistajat ovat antaneet suostumuksensa laatimatta jättämiseen
- emoyrityksen ja sen tytäryritysten tilinpäätökset yhdistellään tässä ensimmäisessä kohdassa mainitun yrityksen konsernitilinpäätökseen, joka rekisteröidään (KPL, luku 3:1.4 §.)

Edellä mainitut rajat tarkoittavat emo- ja tytäryhtiön yhteenlaskettuja lukuja. Pienestä konsernista ei tarvitse laatia konsernitilinpäätöstä, mikäli emoyritys ei jaa osinkoa. Konsernitilinpäätöksen laatiminen voi olla hankalaa tietyn ajan jälkeen, joten usein on helpompi laatia konsernitilinpäätös vuosittain kuin satunnaisesti. Vaikka konsernitilinpäätös laaditaan vapaaehtoisesti, tulee sen olla IFRS(International Financial Reporting Standars)- tilinpäätöksen mukainen. (Honkamäki ym. 2009, 21.)

4 TASEKIRJA

Tasekirja sisältää taseen, tuloslaskelman, rahoituslaskelman, liitetiedot sekä toimintakertomuksen. Rahoituslaskelmaa ja toimintakertomusta ei kuitenkaan vaadita pieniltä yrityksiltä. Tasekirja on siis tilinpäätöksen tuotos. Se on nidottu kirja, jonka tilintarkastajat tarkastavat.

4.1 Tuloslaskelma

Tuloslaskelma on tilinpäätöksessä tilikauden tuottojen ja kulujen yhteenveto vähennyslaskusetelman muodossa (Taloustieto Oy 1995, 159). Sen tarkoituksena on osoittaa tilikauden tulos ja sen muodostumistapa. Tuloslaskelmasta tulee käydä ilmi, onko tulos syntynyt tavanomaisista toiminnoista, kuten esimerkiksi osakeyhtiöllä tuotannosta tai hyödykkeiden myynnistä, vai rahoitustuotoista tai satunnaisista tuotoista tai kuluista. Jotta tämä informaatio saataisiin selville, ryhmitellään tuloslaskelman erät. (KHT-yhdistys 2010, 63.)

4.1.1 Kululaji- ja toimintokohtainen tuloslaskelma

Yleensä tuloslaskelma esitetään kululajikohtaisena (LIITE 2). Tämä tarkoittaa sitä, että kulut on lajiteltu nimensä mukaisesti kululajien mukaan. Tämän kaavan mukaan varsinaisen toiminnan tuotoista vähennetään materiaali- ja palveluhankintoja koskevat kulut, henkilöstökulut, poistot ja arvonalentumiset sekä liiketoiminnan muut kulut. Näiden kulujen vähentämisen jälkeen päästään välisummaan liikevoitto/-tappio. (KHT-yhdistys 2010, 63.)

Tuloslaskelma voidaan esittää myös toimintokohtaisena (LIITE 3). Tämä tarkoittaa sitä, että tuloslaskelmaan sisältyy vaihto-omaisuuden ja pysyvien vastaavien hankintamenojen lisäksi myös kiinteitä menoja, eli se soveltaa niin sanottua täyskatteellista laskentaa. (KHT-yhdistys. 2010 63) Suomessa toimintokohtaista tuloslaskelmaa käyttävät lähinnä suuret kansainväliset yritykset (Salmi 2006 46.)

Liiketoiminnan muiden tuottojen ja kulujen esittämisjärjestys on muutettu toimintokohtaisessa tuloslaskelmakaavassa. Kuluihin merkitään mm. varsinaiseen toimintaan luettavien pysyvien vastaavien myyntitappiot. Liiketuloksesta lähtien toimintokohtainen ja kululajikohtainen tuloslaskelma ovat samanlaiset. (KHT-yhdistys 2010, 63.)

4.1.2 Tuloslaskelman rakenne

Tuloslaskelma alkaa liikevaihdosta. Liikevaihto kertoo yrityksen varsinaisen toiminnan myyntituottoja, joista myönnetyt alennukset, arvonalisävero ja muut mahdolliset myynnin määrään perustuvat verot on vähennetty. Suoriteperusteinen myyntituotto ei ole sama asia kuin myynnistä saatu kassavirta. On mahdollista, että yrityksen liikevaihto on suuri, mutta tilikausi on silti tappiollinen. (Karikorpi 2010, 37.)

Tuloslaskelman kulut muodostuvat liiketoiminnasta syntyneistä menoista. Tuloslaskelmaan kuluiksi kirjataan ne menot, jotka liittyvät tilikauden tuottojen hankkimiseen tai joista ei muuten ole enää odotettavissa tuloa. (Karikorpi 2010, 41.)

Poistot liittyvät pitkävaikutteisten menojen jaksottamiseen. Investointeihin liittyvää hankintamenoa ei kirjata kerralla kuluna tuloslaskelmaan, vaan se aktivoidaan. Tämä tarkoittaa, että se laitetaan taseeseen, josta se vähitellen tuodaan tuloslaskelmaan poistojen muodossa. (Karikorpi 2010, 48.)

Rahoitustuotoissa ja -kuluissa ovat esimerkiksi lainoille maksettavat korot. Rahoituskuluihin voi kuulua myös pankeille maksettavia takauspalkkioita, maksuliikenteen kuluja ja sijoitusten arvonalennuksia. Lainojen lyhennyksiä ei sen sijaan laiteta tuloslaskelmaan, koska kyse ei ole kulusta, vaan pääoman palautuksesta. Rahoituseriin voi tulla valuuttakurssien muutoksista aiheutuneita voittoja tai tappioita. (Karikorpi 2010, 58.)

Liiketoiminnan muut tuotot ja kulut muodostuvat niistä tuotoista ja kuluista, jotka eivät kuulu yrityksen varsinaiseen liiketoimintaan. Tällaisia tuottoja voivat olla esimerkiksi vuokratuotot. Jos tuotto on liiketoimintaan kuulumaton, kertaluonteinen ja suuruudeltaan merkittävä, kirjataan se satunnaisiin eriin. Raja satunnaiserien ja muiden tuottojen ja kulujen välillä

voi olla hyvin häilyvä. Viimekädessä yritys itse päättää, kumpaan kohtaan kirjaus tehdään. (Karikorpi 2010, 59.)

Tilinpäätössiirrot ja verot kertovat poistoeron muutoksen ja vapaaehtoisten varausten muutoksen. Elinkeinoverolain mukaan verotuksessa hyväksyttävät vähennykset on tehtävä vähintään yhtä suurena kirjanpidossa. Poistoeron muutoksesta saadaan kuva siitä, miten poistojen ja verotuksen poistojen erotus kehittyy. Varauksia on vapaaehtoisia ja pakollisia. Yritys voi vapaaehtoisilla varauksilla pienentää verotettavaa tulosta ja lykätä näin verojen maksua. Kyseessä on eräänlainen laskennallinen kulukirjaus. Tuloverot ovat puolestaan verotettavan tulon pohjalta määräytyvät verot. (Karikorpi 2010, 63.)

Tilikauden voitto / tappio on se osuus yrityksen tuotoista, joka kuuluu omistajille. Tilikauden voitto siirretään taseen omaan pääomaan. Jos tilikaudella on aiheutunut tappioita, vähentää se omaa pääomaa. Tilikauden tulokseen vaikuttavat monet osatekijät. (Karikorpi 2010, 63.)

4.1.3 Pienen yrityksen tuloslaskelma

Pienemmät yritykset saavat aloittaa tuloslaskelmansa Bruttotulos -erästä. Tällöin muun muassa liikevaihto ja ostot pysyvät liikesalaisuutena. Tämä koskee yrityksiä, joiden tilikaudella ja sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on ylittynyt korkeintaan yksi seuraavista rajoista:

- liikevaihto tai vastaava tuotto 3,4 miljoonaa euroa
- taseen loppusumma 1,7 miljoonaa euroa
- palveluksessa keskimäärin 25 henkilöä (Leppiniemi 2011, 30 – 31.)

Kululajikohtainen tuloslaskelma alkaa jäämästä Bruttotulos, ovat yhdisteltävät erät tai ryhmät: Liikevaihto, Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutos, Valmistus omaan käyttöön, Liiketoiminnan muut tuotot ja Materiaalit ja palvelut. Ensimmäisenä tuloslaskelmassa bruttotuloksesta vähennetään siis Henkilöstökulut. (Leppiniemi 2011, 31.)

Toimintokohtaista tuloslaskelmaa soveltavilla pienillä yrityksillä on myös mahdollista erien yhdistämiseen. Kun toimintokohtainen tuloslaskelma aloitetaan Bruttotulos -jäämästä, ovat

yhdisteltävät erät tai ryhmät Liikevaihto, Hankinnan ja valmistuksen kulut sekä Liiketoiminnan muut tuotot. Ensimmäisenä bruttotuloksesta vähennetään tällöin Myynnin ja markkinoinnin kulut. (Leppiniemi 2011, 31 – 32.)

4.2 Tase

Taseella tarkoitetaan osaa, joka kuuluu yrityksen tilinpäätökseen. Tase osoittaa yrityksen rahoitusaseman tilinpäätöshetkellä (Taloustieto Oy, 1995, 159). Kirjanpitoasetuksessa on säädetty kaksi tasekaavaa, yleinen tasekaava (LIITE 4) ja lyhennetty tasekaava (LIITE 5), joka on sallittu pienille kirjanpitovelvollisille. Taseessa tulee esittää vertailutieto edelliseltä tilikaudelta. Taseessa ei saa esittää sellaisia yksittäisiä tase-eriä, joita kirjanpitovelvollisella ei ole tilikaudella, tai edeltäneellä tilikaudella. (Leppiniemi 2011, 30 – 31.)

Riippumatta siitä, onko tuloslaskelma kululaji- vai tuloskohtainen, on tase kaikille sama (Taloustieto Oy, 1995, 159). Taseen nimikkeet tulee muuttaa, jos ne eivät vastaa kirjanpitovelvollisen erityisluonnetta. Erittelyt täytyy pitää samanlaisena, mutta alin erä voidaan eritellä tarkemmin joko taseessa tai sen liitteessä. Sellaiset yksittäiset erät, joiden esittämisellä ei ole paljoa merkitystä oikean ja riittävän kuvan kannalta, voidaan yhdistää. Yhdistämistä ei tule tehdä, jos tilanne on epäselvä tai tulkinnanvarainen. Yhdistely on luvallista myös, jos se jotta selkeämpään esittämistapaan. Tällöin yhdistellyt erät tulee eritellä liitetiedoissa. (Leppiniemi 2011, 31.)

Taseesta saadaan selville yrityksen rahoitusrakenne, sekä oman ja vieraan pääoman välinen suhde. Taloudelliseen asemaan vaikuttaa myös yrityksen varojen, oman pääoman ja vieraan pääoman rakenne. Pysyvien ja vaihtuvien vastaavien välisestä suhteesta saa selville sen, miten muunneltavissa ja sopeutumiskykyinen yritys on. (Taloustieto Oy, 1995, 159; Leppiniemi & Leppiniemi 2001, 58.)

Tase jaetaan kahteen erään, vastaavaan ja vastattavaan. Taseen vastaava-puolesta käy ilmi, mihin omaisuuseriin yrityksen varat ovat sitoutuneet ja vastattavaa puoli taas kertoo, mistä yrityksen varat on hankittu. (Taloustieto Oy, 1995, 159; Leppiniemi & Leppiniemi 2001, 58.)

4.2.1 Vastaavaa

Vastaavaa puolella ovat varat, omaisuus ja aktiivat. Vastaavien erät jaetaan taseessa pysyviin ja vaihtuviin vastaaviin käyttötarkoituksen perusteella. Sellaiset erät, joiden tarkoituksena on tuottaa tuloa jatkuvasti useana tilikautena, ovat pysyviä vastaavia. Vaihtuviin vastaaviin kirjataan muu omaisuus, jonka tarkoituksena on tuottaa tulo yhtenä tilikautena. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 38; Salmi 2006, 58.)

Pysyviin vastaaviin luetaan aineettomat hyödykkeet, aineelliset hyödykkeet ja erilaiset sijoitukset. Aineettomia hyödykkeitä voivat olla esimerkiksi aineettomat oikeudet (patentit, tavaramerkit, atk-ohjelmien lisenssit), liikearvo (tasearvon ylittävä osuus kauppahinnasta) ja kehittämismenot. Aineellisia hyödykkeitä ovat esim. maa- ja vesialueet, rakennukset sekä koneet ja kalusto. (Karikorpi 2010, 69.)

Lyhytaikaisia varoja ovat myytäväksi tarkoitetut tuotteet, eli varasto. Myös saamiset ovat lyhytaikaisia varoja. Myyntisaamiset ovat saamisten keskeinen erä, muita saamisia voivat olla esimerkiksi lainasaamiset sekä siirtosaamiset. Siirtosaamiset syntyvät silloin, kun menoja ja tuloja jaksotetaan suoriteperusteisiksi. (Karikorpi 2010, 69, 73,76.)

Taseessa käytetään termiä vaihto-omaisuus. Pysyvien ja vaihtuvien vastaavien välinen ero voi olla hämärä. Tästä esimerkkinä myyntisaaminen, joka voi muuttua ostajan maksuvaikeuksien vuoksi lyhytaikaisesta pitkäaikaiseksi. Rakentaja voi laittaa vuokralle myytäväksi tarkoitetun osakehuoneiston, jolloin se muuttuu vaihto-omaisuudesta pitkäaikaiseksi sijoitukseksi. (Salmi 2006, 58.)

Taseen vastaavaa kohdasta rahat ja pankkisaamiset löytyvät yrityksen likvidit rahavarat. Rahoitusarvopapereissa voi myös olla erilaisia sijoituksia joukkovelkakirjalainoihin, osakkeisiin ja rahastoihin. Nämä ovat niitä varoja, jotka ovat helposti muutettavissa käteiseksi. (Karikorpi 2010, 76.)

4.2.2 Vastattavaa

Vastattavaa puolella ovat pääomat ja passiivat. Vastattavaa puolesta selviää, mistä yrityksen omaisuus muodostuu. Pääomarakenne käy ilmi erien määristä ja keskinäisistä kokoeroista. Terveen pääomarakenteen perustana on oma pääoma. Yrityksen rahoituksellinen asema on joustavampi ja sen rahoitukselliset reservit ovat sitä suuremmat, mitä enemmän omaa pääomaa on. Yrityksen rahoitusriski pienenee oman pääoman kasvaessa. (Salmi 2006, 68.)

Vastattavaa puolella on oman pääoman lisäksi vieras pääoma, tilinpäätössiirtojen kertymä, sekä pakolliset varaukset. Oman pääoma sisältää omistajien sijoitukset, voittovarot sekä mahdolliset rahastot, vieras pääoma taas yrityksen velat. Tilinpäätössiirrot koostuvat vapaaehtoisista varauksista sekä poistoeroista. Poistoero syntyy silloin, kun suunnitelman mukaiset poistot ovat suurempia, kuin verotuksessa hyväksytyt poistot. (Vilkman 2011, 16.)

Oma pääoma voi kasvaa kolmella tavalla. Yksi tavoista on se, että omistajat sijoittavat rahaa yritykseen. Toinen tapa saada omaa pääomaa on yrityksen toiminnasta tulevat voitot. Voitot, joita ei jaeta osinkoina lisäävät oman pääoman määrää. Kolmas tapa lisätä omaa pääomaa on se, että yritys kasvattaa sitä omaisuuden hallussapidolla. Esimerkkinä tästä voidaan sanoa vaikkapa yrityksen omistaman kiinteistön arvon nouseminen. Arvonnousu voidaan ottaa taaseeseen esille arvonnkorotuksena. Kyseessä on siis omaisuuden omistamisella aikaansaatu varallisuuden kasvu. On tosin huomioitava, että arvo voi myös vähentyä. (Salmi 2006, 68 – 69.)

Vieras pääoma voi olla joko lyhyt- tai pitkäaikaista. Jos velat ovat yli vuoden mittaisia, ovat ne pitkäaikaisia. Velat jaotellaan luonteensa mukaan esimerkiksi joukkovelkakirjalainoihin, vaihtovelkakirjalainoihin, lainoihin rahoituslaitoksilta, eläkelainoihin, rahoitusvekseleihin. (Karikorpi 2010, 81.)

Velat voidaan myös luokitella korottomiin ja korollisiin velkoihin. Korollisia velkoja ovat tavalliset velat, kuten pankkilainat. Korottomia velkoja ovat saadut ennakot, ostovelat ja siirtovelat. Saatu ennako syntyy silloin, kun ostaja maksaa tuotteen etukäteen. Tällöin myyjä on ostajalle velkaa tuotteen. Ostovelka puolestaan syntyy, kun yritys ostaa jotain ja saa ostolleen maksuaikaa. Siirtovelat ovat siirtosaamisten vastakohta. Siirtovelka voi esimerkiksi olla työntekijän ansaitsema lomapalkka, jota ei ole vielä maksettu. (Karikorpi 2010, 81 – 82.)

Vapaaehtoiset varaukset ovat ennenaikaisia kulukirjauksia, joilla on merkitystä tulokseen. Samoin käyttäytyvät myös investointi- ja toimintavaraukset, sekä muut varaukset. Luonteeltaan varaukset ovat pääoman kaltaisia. Pakolliset varaukset ovat vierasta pääomaa, jossa velan määrä sekä ajankohta on syystä tai toisesta jouduttu arvioimaan. Pakollisten varausten ero siirtovelkoihin on se, että siirtoveloissa rahamäärä ja toteutumisaikajankohta ovat tiedossa. (Vilman 2011, 16; Karikorpi 2010, 85 – 86.)

4.3 Rahoituslaskelma

Rahoituslaskelmaa edellytetään vain julkisilta osakeyhtiöiltä, sekä niiltä yksityisiltä osakeyhtiöiltä, jotka ovat olleet suuria kirjanpitovelvollisia tilikaudella sekä sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella. Suureksi kirjanpitovelvolliseksi lasketaan sellainen, joka ylittää kaksi seuraavista rajoista:

- liikevaihto 7,3 miljoonaa euroa
- taseen loppusumma 3,65 miljoonaa euroa
- henkilöstö keskimäärin 50

Rahoituslaskelmaa ei edellytetä muilta kuin osakeyhtiöiltä ja osuuskunnalta. (Leppiniemi 2011, 32.)

Rahoituslaskelmasta käy ilmi varojen hankkiminen ja niiden käyttö tilikauden aikana. Kirjanpitolaissa ei ole taseen ja tuloslaskelman tavoin kaavaa rahoituslaskelmalle. Keskeinen sisältö määrätään kuitenkin Kirjanpitoasetuksessa. Rahoituslaskelmassa tulee esittää liiketoiminnan rahavirta, investointien rahavirrat ja rahoituksen rahavirrat. (KHT-yhdistys 2010, 76.)

Liiketoiminnan rahavirrasta käy ilmi, miten kirjanpitovelvollinen on pystynyt liiketoimintansa avulla tilikauden aikana tuottamaan rahavaroja toimintaedellytysten säilyttämiseen, tuoton maksamiseen oman pääoman sijoittajille, uusien investointien tekemiseen ja lainojen takaisinmaksuun ilman ulkopuolisia rahoituslähteitä. (KPA 2:1 §.)

Investointien rahavirrat osoittavat tulevan pitkän aikavälin rahavirran kasvattamiseen käytetyn rahavirran. Tästä käy siis ilmi, miten paljon yritys on maksanut investoinneistaan. Poistoperiaatteilla eivät vaikuta siihen. Jos yritys myy esimerkiksi tuotantokoneensa, voivat myös kassatulot näkyä tässä kohdassa. (Karikorpi 2010 88; KPA 2:1 §.)

Rahoituksen rahavirrasta selviää oman ja vieraan pääoman muutokset tilikauden aikana. Tulona näkyvät yrityksen nostamat lainat ja maksulliset osakepääoman korotukset. Lainojen lyhennykset ja osinkojen maksut näkyvät vastaavasti menona. (Karikorpi 2010, 88; KPA 2:1 §.)

Kirjanpitolautakunta on antanut rahoituslaskelman laatimisesta yleisohjeen. Ohjeessa käsitellään sekä erillistilinpäätökseen, että konsernitilinpäätökseen sisällytettävää rahoituslaskelmaa. Rahoituslaskelma voidaan laatia suorana rahoituslaskelmana tai epäsuorana rahoituslaskelmana. Laskelmissa on eroa liiketoiminnan rahavirtojen esittämisessä. (Leppiniemi 2011, 261 – 262.)

Suora rahoituslaskelma on bruttoperusteinen kun epäsuora rahoituslaskelma lähtee tuloslaskelman välituloksesta Voitto tai tappio ennen satunnaisia eriä. Liiketoiminnan rahavirran selvittämiseksi tehdään tähän oikaisuja. Kirjanpitolautakunnan suositus on, että rahoituslaskelma laadittaisiin suorana. Tämä johtuu siitä, että bruttomuotoinen rahoituslaskelma on tarkempi. (Leppiniemi 2011, 263.)

4.4 Liitetiedot

Liitetiedoille määritetään kaksi vaatimusta kirjanpitolaissa. Koska kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksesta tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa, on liitetiedoissa ilmoitettava tarpeelliset lisätiedot. Toiseksi yleisistä tilinpäätösperiaatteista ei saa poiketa ilman erityistä syytä. Liitetietoihin tulee sisällyttää selostus poikkeamisen perusteista ja laskelma poikkeamisen vaikutuksista tilikauden tulokseen ja taloudelliseen asemaan. (Leppiniemi 2011, 279.)

Mahdollisuus lyhennettyihin liitetietoihin on pienillä yksityisillä elinkeinonharjoittajilla sekä eräillä muilla pienillä kirjanpitovelvollisilla, joiden omistajien vastuuta yrityksen sitoumuksista

ei ole rahoitettu. Lyhennyksissä liitetiedoissa tulee esittää lainsäädännössä määrättyjen tietojen lisäksi annetut pantit ja velan vakuudeksi annetut kiinnitykset, takaukset, vekselit, takuu- ja muut vastuut sekä vastuusitoumukset. Ilmoitettava on myös peruste, jonka mukaista kurssia on käytetty muutettaessa vieraan valuutan määräiset saamiset sekä velat ja muut sitoumukset euroiksi, ellei ole käytetty tilinpäätöspäivän kurssia. (Leppiniemi 2011, 279.)

4.4.1 Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet

On tärkeää, että liitetiedoissa on ilmoitettu ne perusteet, joiden mukaan tilinpäätöksessä esitetyt luvut on määrätty. Tämä vaikuttaa tilinpäätösinformaation hyödyllisyyteen ja luotavuuteen. Yksittäisen yrityksen on ilmoitettava seuraavat tilinpäätöksen laadintaperiaatteet:

- arvostusperiaatteet ja menetelmät, sekä jaksotusperiaatteet ja –menetelmät
- perustelut, mikäli tuloslaskelmaa tai taseen esittämistapaa on muutettu, sekä muutoksen vaikutuksista.
- ne oikaisut, jotka on tehty edelliseltä tilikaudelta esitettäviin tietoihin
- selvitys edellisen tilikauden tietojen ollessa vertailukelvottomia päättyneen tilikauden tietojen kanssa
- aikaisempiin tilikausiin kohdistuvat tuotot ja kulut sekä virheiden korjaukset, jos ne eivät ole merkitykseltään vähäisiä
- ne yksittäiseen tase-erään sisältyvät osat, jotka koskevat useaa tase-erää, jos tieto on olennainen
- peruste, jonka mukaista kurssia on käytetty muutettaessa ulkomaanrahan määräiset saamiset sekä velat ja muut sitoumukset Suomen rahaksi, jollei ole käytetty tilinpäätöspäivän kurssia (Leppiniemi 2011, 279.)

Jos aikaisempiin laadintaperiaatteisiin on tullut muutoksia, tulee niiden laatuun kiinnittää erityistä huomiota. Tärkeää on etenkin huomioida se, että parannetaanko vai huononnetaanko muutoksilla näytettyä tulosta. (Salmi 2006, 77.)

4.4.2 Tuloslaskelman liitetiedot

Tärkeimpiä tietoja tuloslaskelmasta ovat liikevaihdon toimialoittainen ja maantieteellisten markkina-alueiden mukainen jakautuminen. Näitä tietoja ei voida vertailla yritysten kesken, mutta se on oleellinen yrityksen kehitystä arvioitaessa. Liiketoiminnan muiden tuottojen määrä ja erittely kertoo, kuinka iso osuus tuotosta ja tuloksesta on saatu esimerkiksi myymälä pysyviä vastaavia. (Salmi 2006, 77.)

Liitetietona esitetään lisäksi selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista sekä niiden muutoksista. Näillä saattaa olla merkitystä tulosten vertailukelpoisuuteen. Pakollisten varausten muutos selventää liiketoimintaan liittyviä riskejä. Satunnaisten tuottojen suuri määrä vihjaa liiketoimintaan liittyvistä suurista muutoksista ja riskitekijöistä. (Salmi 2006, 77.)

4.4.3 Taseen liitetiedot

Taseen vastaavien liitetiedoissa merkittävimpiä tietoja ovat selvitykset aineettomien hyödykkeiden aktivointi- ja poistoperusteista. Arvopapereiden kirjanpitoarvoista ja jälleenhankintahinnoista on annettava myös tieto. Tällä selvitetään näiden omaisuuserien piilovarallisuuden tai piilotappioiden määrä. Pysyvien vastaavien muutokset antavat tiedon yrityksen tekemistä investoinneista ja käyttöomaisuuden myynneistä. Näistä voidaan päätellä yrityksen kasvun ja kehityksen muutos. (Salmi 2006, 77 – 78.)

Taseen vastattavien liitetiedoissa oman pääoman muutokset kertovat voitonjaosta, tappioiden kattamisesta ja markkinoilta saadusta oman pääoman ehtoisesta rahoituksesta. Yrityksen toimintaan liittyvistä riskeistä sekä tilinpäätöksen perusteiden tiukkuudesta saadaan tietoa pakollisista varauksista. Maksuvalmius ja rahoitusriski selviävät puolestaan vieraan pääoman

rakenteesta. Jakoperusteina ovat lyhytaikainen, pitkäaikainen ja erittäin pitkäaikainen (viisi vuotta tai enemmän). Siirtovelosta selviävät kurssivoitot. (Salmi 2006, 78.)

4.4.4 Muut liitetiedot

Säännöllisen ja jatkuvan liiketoiminnan verojen määrän arvioinnissa auttaa laskennalliset verovelat ja -saamiset. Huomiota tuloksen aitouteen kannattaa kiinnittää silloin, kun yrityksen tulos on voitollinen, mutta siitä ei makseta veroja. Selityksenä voi olla aikaisempina tilikausina syntyneet verotuksessa käyttämättömät tappiot. (Salmi 2006, 78.)

Vakuutuksien ja vastuusitoumusten liitetietoja tulee joissain tapauksissa käsitellä vieraana pääomana. Esimerkiksi omistajan antamat vakuudet tai huonosti menestyvän konserniyhtiön vastuut voivat muuttua vakuuden antaneen yrityksen veloiksi. Eläke- ja muissa vastuissa sekä kesken olevissa riita-asioissa voi olla myös vieraan pääoman piirteitä. Yrityksen velkaantuneisuutta tarkastellessa tulee ottaa huomioon leasing-sopimukset. Varsinkin rahoitusleasing-sopimukset ovat luonteeltaan velanottoa. (Salmi 2006, 78.)

Henkilöstön ja toimielinten jäsenten liitetiedoissa henkilöstömäärän muutoksilla voi olla tärkeä merkitys, kun arvioidaan liiketoiminnan kehittämistä. Omistukset muista yrityksissä - liitetiedot antavat kuvan tarkasteltavasta taloudellisesta kokonaisuudesta. Se, miten omistus on arvostettu taseessa, on myös tärkeä tieto. Yrityksen positiivista arvoa taseessa on vaikea perustella, jos yrityksen tulos ja oma pääoma ovat negatiivisia. (Salmi 2006, 79.)

Konserniin kuuluvien kirjanpitovelvollisten tarkasteleminen on tärkeää ottaa huomioon. Yksi syy tähän on se, että tuloksen ja varallisuuden siirtely konsernin sisällä ei ole kovinkaan vaivalloista. Pelkästään yksittäisen yrityksen tarkastelu voi johtaa joskus harhaan. Konserni voi kaatuessaan viedä mukanaan myös menestyvät yhtiöt, johtuen siitä, että sisäiset saamiset ja velat ovat kietoutuneet yhteen. (Salmi 2006, 79.)

4.5 Toimintakertomus

Toimintakertomus ei varsinaisesti kuulu tilinpäätökseen, mutta se tulee liittää tasekirjaan. Toimintakertomusta ei edellytetä kirjanpitolaissa pieniltä yrityksiltä. Ne yritykset, jotka ovat listayhtiöitä, tai joiden yhtiöjärjestyksessä tai vastaavassa asiakirjassa määrätään laatimaan toimintakertomus laativat sen. (Leppiniemi 2011, 39.)

Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen tavoitteena on, että niiden avulla ulkopuolinen lukija saa oikean ja riittävän kuvan kirjanpitovelvollisen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta (Leppiniemi 2011, 39). Toimintakertomuksen tavoitteena on selventää ja täydentää tilinpäätöstä. Se ei ainoastaan esitä ja kommentoi yrityksen liiketoimintaa tai muuta toimintaa, joka on jätetty tilinpäätöksen ulkopuolelle. Toimintakertomuksen tulee kuvata yrityksen hallituksen ja toimitusjohtajan näkemystä yhtiön liiketoiminnasta ja sen kehityksestä. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 307; KHT-yhteisö 2010, 34.)

Toimintakertomus suuntautuu tulevaisuuteen. Siinä kuvataan ne kehityssuunnat ja tekijät, joilla on merkitystä kirjanpitovelvollisen osakkaille ja jäsenille sekä muille sidosryhmille yrityksen nykyisen ja tulevan toiminnan arvioimiseksi pitkän aikavälin tavoitteiden toteutumisen kannalta. Toimintakertomus ei siis ole asiakirja, jossa toistetaan tilinpäätöksestä esiin tulevia tietoja. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 308.)

Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen tulee muodostaa selkeä kokonaisuus. Jotta näin olisi, tulee toimintakertomuksessa käyttää samoja kirjanpidollisia käsitteitä kuin tilinpäätöksessä. Jos tarve vaatii, voidaan toimintakertomuksessa viitata tilinpäätöksen sisältämään selvitykseen. Toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksessä olevien tunnuslukujen on oltava yhdenmukaiset. Tämä tarkoittaa sitä, että tunnuslukujen laskemisessa on käytettävä samoja laskenta-kaavoja. Toimialakohtaiset tiedot tulee jaotella samalla tavoin sekä tilinpäätöksessä että toimintakertomuksessa. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 308.)

Toimintakertomuksessa tulee esittää tilikauden olennaisten tapahtumien tiedot. Tilikauden päättymisen jälkeen täytyy esittää arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä ja selvitys tutkimus- ja kehitystoiminnan laajuudesta. (Leppiniemi & Leppiniemi 2009, 308.)

5 TILINTARKASTUS

Tilintarkastuksesta säädetään tilintarkastuslaissa. Tilintarkastajan tärkeimpiä tehtäviä ovat tilinpäätöksen, toimintakertomuksen ja päätöksenteossa käytettävien taloudellisten tietojen oikeellisuuden tarkastaminen. Tätä kutsutaan usein lakisääteiseksi tilintarkastukseksi. (Horsmanheimo & Steimer 2009, 17, 21.)

Lisäksi tilintarkastajat antavat usein myös neuvoja yrityksille. Neuvonnassa on kuitenkin otettava huomioon ehdoton vaatimus tilintarkastajan riippumattomuudesta. Tilintarkastaja ei siis voi itse laatia tilinpäätöstä kokonaan tai osittain ja sen jälkeen toimia riippumattomana tilintarkastajana. Tilintarkastajan toiminnan lain- ja asianmukaisuudesta on tilintarkastajan itsensä lisäksi myös sillä tilintarkastusyhteisöllä, jonka nimissä tilintarkastaja tekee tarkastuksen. (Leppiniemi & Walden 2010, 24.)

Emoyhtiön tilintarkastajan on tarkastettava konsernitilinpäätös sekä saatava varmistus siitä, että muiden konserniin kuuluvien yhtiöiden tilintarkastajat ovat suorittaneet tehtävänsä asianmukaisesti (Horsmanheimo & Steimer 2009, 21).

Tilinpäätöksestä annetaan lakisääteinen, lyhyt raportti. Tätä raporttia kutsutaan tilinpäätösmerkinnäksi. Tilintarkastaja tekee tilintarkastuksen tehtyään tasekirjaan päivämäärän ja allekirjoituksen sisältävän tilintarkastusmerkinnän, jossa viitataan tilintarkastuskertomukseen. (Horsmanheimo & Steimer 2009, 21.)

5.1 Tilintarkastaja

Suomessa tilintarkastaja on tilintarkastuslain mukaan hyväksytty henkilö tai tilintarkastusyri-
tys, joka on lain mukaan oikeutettu tekemään tilintarkastuksia. Suomessa tällaisia tilintarkas-
tajia ovat

- KHT-tilintarkastajat
- HTM-tilintarkastajat

- KHT-yhteisöt
- HTM-yhteisöt (Horsmanheimo & Steimer 2009,)

KHT-etuliite viittaa Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunnan hyväksymään tilintarkastajaan tai yhteisöön. HTM-etuliitteellä viitataan taas kauppakamarin tilintarkastusvaliokunnan hyväksymään tilintarkastajaan tai yhteisöön. Näitä kauppakamareita on Suomessa kaikkiaan 19 ja niillä on omat toiminta-alueensa, jotka ovat määräytyneet alueellisesti. (Horsmanheimo & Steimer 2009, 47.)

KHT- ja HTM-yhteisöt ovat lähes kaikki osakeyhtiöitä, vaikka lakki sallii myös avoimen yhtiön ja kommandiittiyhtiön harjoittaa tätä toimintaa. Joskus KHT- ja HTM-yhteisöistä käytetään nimeä hyväksytyiksi tilintarkastusyhteisöiksi. (Horsmanheimo & Steimer 2009, 47.)

Tilintarkastajia on kahdenlaisia, joten suomen tilintarkastusjärjestelmän voidaan sanoa olevan kaksiportainen tai kaksijakoinen. Lain mukaan KHT- ja HTM-tilintarkastajien tilintarkastuskelpoisuus poikkeavat toisistaan. Ainoastaan KHT-tilintarkastajat ja -yhteisöt voivat toimia jokaisessa tilintarkastuskohteessa Suomessa. Tämä koskee myös suuria ja listattuja yhtiöitä. (Horsmanheimo & Steimer 2009, 48.)

Yleisesti ottaen KHT-tilintarkastajat toimivat HTM-tilintarkastajia useammin tilintarkastusyriyten palveluksessa ja he työskentelevät tilintarkastustiimeissä muiden asiantuntijoiden kanssa. KHT-tilintarkastajien asiakkaat ovat kooltaan yleensä suuria ja keskisuuria. HTM-tilintarkastajat eivät voi hoitaa listayhtiöiden tilintarkastusta. (Horsmanheimo & Steimer 2009, 49.)

Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta (TILA) päättää tilintarkastuslain mukaisesti KHT-tilintarkastajien ja KHT-yhteisöjen hyväksymisestä ja valvoo näitä. TILA:lla on myös muita tehtäviä, kuten esimerkiksi tilintarkastajarekisterin ylläpitäminen, kansainvälinen valvontayhteistyö, tilintarkastusoikeuden hyväksymisen lakkauttaminen ja erottaminen ja muut näihin liittyvät asiat. (Horsmanheimo & Steimer 2009, 66.)

Kauppakamarin tilintarkastusvaliokuntaa kutsutaan TIVAKsi. Tivan tehtäviin kuuluu HTM-tilintarkastajien ja -yhteisöjen valvonta, hyväksyminen, hyväksymisen lakkauttaminen, erottaminen ja näihin liittyvät asiat. (Horsmanheimo & Steimer 2009, 70.)

Lähtökohtaisesti jokaisessa Suomen 19:ssä kauppakamarissa on tilintarkastusvaliokunta. Keskuskauppakamari voi kuitenkin kyseisiä valiokuntiaan kuultuaan päättää, että kahdella tai useammalla kauppakamarilla voi olla yhteinen TIVA. Tämä on kannattavaa silloin, kun kauppakamareiden tilintarkastusvaliokunnalla on vain vähän HTM-tilintarkastajia ja -yhteisöjä valvottavanaan. (Horsmanheimo & Steimer 2009, 70.)

Valtion tilintarkastuslautakunta (VALA) on työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimiva lautakunta, jonka asemasta säädetään tilintarkastuslain 39, 41, 44 - 46, 50 53 §:ssä. VALA käsittelee hallintoasioita ja hallinnonkäyttöasioita. VALAn tehtäviin kuuluu muutoksenhakukäsittely TIVA: ja TILA:n tekemien päätösten valituksiin, huolehtii tilintarkastuksen yleisestä ohjauksesta, kehittämisestä ja valvonnasta, sekä tilintarkastajien hyväksymisen peruuttamisesta TILA:n esitysten pohjalta. (Horsmanheimo & Steimer 2009, 72.)

Tilintarkastuslain lisäksi tilintarkastusta voivat ohjata tarkastuskohdetta koskevat määräykset. Nämä määräykset voivat kohdistua tilintarkastajan toimintaan, eli tilintarkastajan tekemisiin tilintarkastuksen yhteydessä. Toisaalta määräyksen alainen voi olla myös tilintarkastuksen kohde. Tällöin määrätään esimerkiksi tarkastuskohteen tilinpäätöksen tai toimintakertomuksen sisällöstä. (Horsmanheimo & Steimer 2009, 23.)

Tilintarkastajan tehtäviin kuuluu tarkastaa kirjanpidon, tilinpäätöksen sekä hallinnon oikeellisuus. Tämän lisäksi tilintarkastajat antavat usein myös neuvoja yrityksille. Neuvonnassa on kuitenkin otettava huomioon ehdoton vaatimus tilintarkastajan riippumattomuudesta. Tilintarkastaja ei siis voi itse laatia tilinpäätöstä kokonaan tai osittain ja sen jälkeen toimia riippumattomana tilintarkastajana. Tilintarkastajan toiminnan lain- ja asianmukaisuudesta on tilintarkastajan itsensä lisäksi myös sillä tilintarkastusyhteisöllä, jonka nimissä tilintarkastaja tekee tarkastuksen. (Leppiniemi & Walden 2010, 24.)

5.2 Tilintarkastuskertomus

Tilintarkastuskertomus on allekirjoitettu raportti ja se annetaan kultakin tilikaudelta. Emoyhtiössä annetaan erityinen kertomus konsernista. Tilintarkastuskertomuksessa kohteen tilinpäätös yksilöidään ja ilmoitetaan se, mitä tilinpäätössäännöstöä tilinpäätöksen laatimisessa on

noudatettu. Tilintarkastuskertomus tulee luovuttaa yhtiön hallitukselle viimeistään kahta viikkoa ennen yhtiökokousta, jossa tilinpäätöksen vahvistus on esityslistalla. (Blummé 2008, 144.)

Tilintarkastuskertomuksen tulee sisältää lausunto siitä, antaako tilinpäätös ja toimintakertomus tilinpäätössäännösten mukaiset oikeat ja riittävät tiedot yhteisön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta sekä ovatko toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ristiriidattomia. (Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459 15§.)

Tilintarkastajan antama lausunto on joko ehdollinen, vakiomuotoinen tai kielteinen. Tilintarkastajan on ilmoitettava tilintarkastuskertomuksessa jos hän ei voi antaa lausuntoa. Tarpeelliset lisätiedot on annettava tilintarkastuskertomuksessa. Emoyrityksenä olevassa yhtiössä on annettava erityinen kertomus konsernista, johon sovelletaan tavallisen tilintarkastuskertomuksen sisältöä. (Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459 15§.)

Tilintarkastuksessa on myös huomautettava, jos yhteisön yhtiömies, hallituksen, hallintoneuvoston tai vastaavan toimielimen jäsen, puheenjohtaja, varapuheenjohtaja tai toimitusjohtaja / muu vastuuvollinen on syyllistynyt tekoon tai laiminlyöntiin, josta voi seurata vahingonkorvausvelvollisuus yhteisöä kohtaan. Myös jos joku edellä mainituista henkilöistä on rikkonut yhteisöä koskevaa lakia tai yhtiöjärjestystä, yhtiösopimusta tai sääntöjä, on tilintarkastajan huomautettava siitä. (Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459 15§.)

5.3 Tilintarkastuksen lakimuutos

Uuden lain myötä tilintarkastuksen sisältö ei ole muuttunut paljoakaan ja soveltamisalakin on pysynyt melkein ennallaan. Hyvää tilintarkastustapaa tulee noudattaa kuten ennenkin. Tilanne muuttuu siten, että EU:ssa hyväksytyt tilintarkastusstandardit ei sovelleta ja arvioida osana hyvää tilintarkastustapaa. Näitä standardeja tulee noudattaa lakisäätteissä tehtävissä. (Blummé 2008, 34.)

Uusi tilintarkastuslaki tuli voimaan 1.7.2007, mutta sen siirtymäkausi päättyi 31.12.2011. Hyväksytyt tilintarkastajan käsitettä ei tarvita enää silloin. Tämän jälkeen tilintarkastajana ei voi

toimia enää maallikkotilintarkastaja, joten eroa ei tarvitse tehdä. (Horsmanheimo & Steimer, 2009.)

Uuden lain mukainen tilintarkastuskertomus ei enää sisällä vastuuvapauslausuntoja tai tilinpäätöksen vahvistamislauseita. Tilintarkastajalla on kuitenkin raportointivelvollisuus, jos hän huomaa, että lakeja tai muuta säännöksiä on rikottu. Poikkeuksena aiempaan käytäntöön hänen ei tarvitse enää ottaa kantaa vastuuvapauden myöntämiseen tai sen epäämiseen. (Blummé 2008, 35.)

Uusi laki on myös antanut mikroyhtiöille vapautuksen lakisääteisestä tilintarkastusvelvollisuudesta. Mikroyhtiö on yhtiö, jos se täyttää enintään yhden seuraavista edellytyksistä:

- taseen loppusumma ylittää 100 000 euroa
- liikevaihto tai vastaava tuotto ylittää 200 000 euroa
- palveluksessa on keskimäärin yli kolme henkilöä

Konsernin emoyhtiöön sääntöä sovelletaan, jos enintään yksi edellytyksistä täyttyy konsernin osalta. Sääntö ei kuitenkaan päde, jos yrityksen pääasiallinen toimiala on arvopapereiden omistaminen ja hallinta tai jos sillä on huomattava vaikutusvalta toisen kirjanpitovelvollisen liiketoiminnan ja rahoituksen johtamisessa. (Blummé 2008, 39.)

6 E.ON

E.ON on sähkö- ja kaasuyhtiö, joka toimii Euroopassa, Venäjällä ja Pohjois-Amerikassa. Se on maailman suurin yksityisomistuksessa oleva energiayhtiö. Vuonna 2010 E.ON -konsernin liikevaihto oli melkein 93 miljardia euroa. Konsernin palveluksessa oli tuolloin yli 85 000 henkilöä. (E.ON 2011 a.)

E.ON on segmentoitu maanlaajuisiin yksiköihin toimintojen mukaan. Toimintoja ovat esimerkiksi energiakauppa, uudisrakentamisprojektit ja innovatiivinen teknologia sekä maanlaajuinen kaasun myynti. Toinen jako on tehty alueellisiin yksikköihin maiden mukaan. Yksiköitä on kaksitoista ja ne hallinnoivat Euroopan alueella vähittäismyyntiä, alueellisia sähköverkoja sekä jakelunkehittämistoimia. (E.ON 2011 a.)

E.ONin toimintaa koordinoidaan ja valvotaan Saksasta käsin, sillä ylin johto on Düsseldorfissa. Johdon tehtäviin kuuluu määrittellä E.ONin strateginen linjaus sekä globaaleiden ja alueellisten yksiköiden suuntauksset. Ylin johto myös muun muassa valvoo rahoitusta ja hallitsee riskejä. (E.ON 2011 b.)

6.1 E.ON -yhtiöiden aikaisemmat vaiheet ja E.ONin tulo Suomeen

Kajaaniin sähköt tulivat 1911. Tämän jälkeen Kainuussa sähköyhdistysten alkuvuosina toimineet sähköosuuskunnat ja sähköyhtiöt lopettivat toimintansa tai sulautuivat toisiin yrityksiin. Jäljelle jäi vain Kainuun Kuntain Sähkösaakeyhtiö työnimeä kantanut yritys. Nimi muutui Sähkö Kainuun Valo Oy:ksi vuonna 1947 jona se tunnettiin vuoteen 1961 asti. Tuolloin nimeksi tuli Kainuun Valo Oy. (Heikkinen 1997, 20).

Kajaanin energialaitos ja Kainuun Valo yhdistyivät vuonna 1994, jolloin syntyi Kainuun Sähkö Oy ja Kajaanin Lämpö Oy. Vuotta myöhemmin A. Ahlström Osakeyhtiö yhtiöitti energialiiketoimintansa Ahlström Energia Oy:öön. (E.ON 2011. d.).

Vuonna 1997 Kainuun Sähköstä tuli julkinen osakeyhtiö. Samana vuonna Graninge AB:sta tuli Kainuun Sähkön vähemmistöomistaja. 1999 Graninge osti Ahlström energian, jolloin sen nimi muuttui Graninge energia Oy:ksi. Samana vuonna perustettiin Graninge Suomi Oy:n, jonka omistukseen Graninge energia Oy siirrettiin. (E.ON 2011 d.)

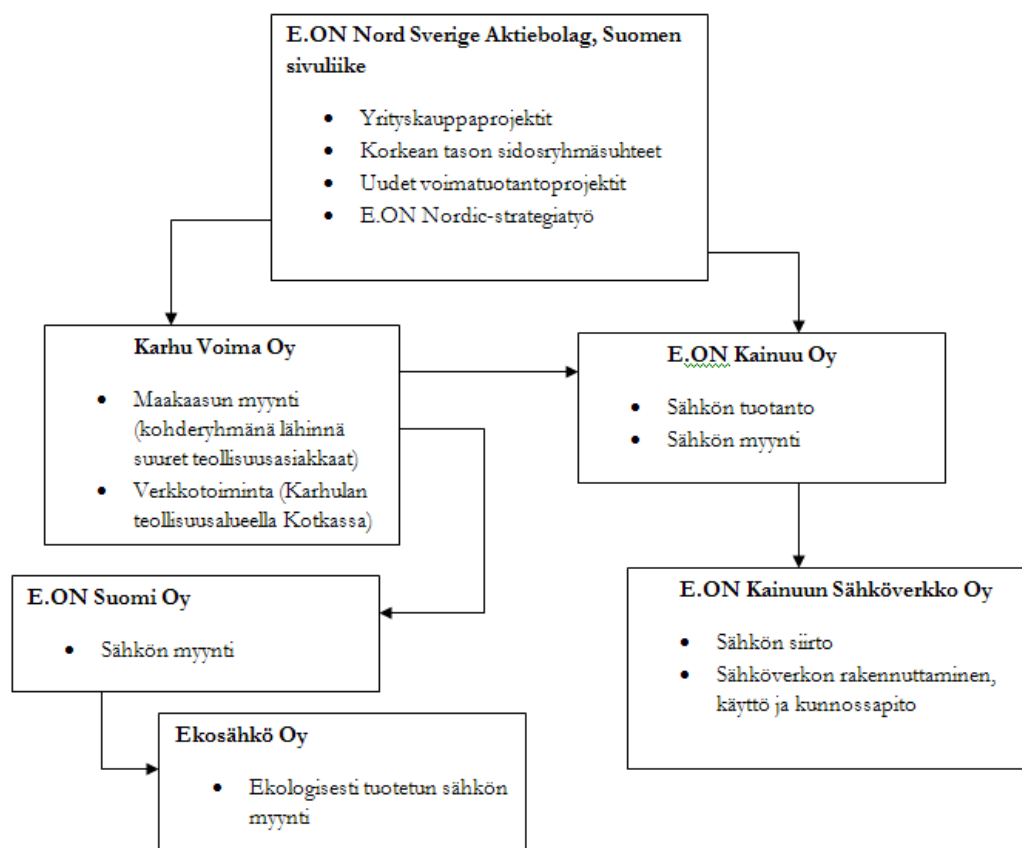
Vuonna 2000 Ekosähkö-liiketoiminta siirrettiin Kainuun Sähköstä omaan yhtiönsä, Ekosähkö Oy:öön. Vuonna 2002 Graningesta tuli Kainuun Sähkön enemmistöomistaja ja yhtiön nimi muuttui samalla Graninge Kainuu Oy:ksi. Seuraavana vuonna Suomen Graninge-yhtiöiden esikuntatoiminnot keskitettiin Graninge Suomi Oy:n hoidettavaksi. (E.ON 2011 d.)

Sydkraft osti vuonna 2003 Graninge AB:n, jolloin Graningesta tuli osa E.ON -konsernia. Vuonna 2005 nimi muuttui Kainuun Energia Oy:ksi. Samana vuonna Graninge Energian liiketoiminnot voimalaitoksia lukuun ottamatta siirrettiin Graninge Suomeen ja Graninge Energia myytiin Statkraft AS:lle. Graninge Suomi Oy muutti nimensä Björn Kraft AB:ksi (myöhemmin yhtiöön viitataan nimellä Karhu Voima Oy, joka on yhtiön rinnakkaistoimintami). Seuraavana vuonna perustettiin E.ON Suomi Oy, jolle Kainuun Energia ja Karhu Voima tuottavat sähkökaupan hallinnon palvelut. (E.ON 2011 d.)

Kainuun Sähköverkko Oy aloitti toimintansa vuonna 2007. Kaksi vuotta myöhemmin oli taas nimenvaihdoksen aika. Kainuun Energia Oy:stä tuli E.ON Kainuu Oy ja samalla Kainuun Sähköverkko Oy muutti nimensä E.ON Kainuun Sähköverkko Oy:ksi. Vuonna 2010 E.ON Nord Sverige Aktiebolag, Suomen sivuliike aloitti toimintansa. (E.ON 2011 d.)

6.2 Suomen E.ON -yritykset

Suomessa E.ON Sverige AB:n tytäryhtiöitä ovat Karhu Voima Oy, E.ON Suomi Oy, E.ON Kainuu Oy ja E.ON Kainuu Oy:n tytäryhtiö E.ON Kainuun Sähköverkko Oy. Yhtiöillä on myös merkittäviä omistuksia Suomessa; ydinvoimayhtiö Fennovoimasta 34 % ja 20 %:n osuus kaasuyhtiö Gasum Oy:stä. (E.ON 2011 c.)

Kuvio 2. Yksinkertaistettu Suomessa toimivien E.ON -yhtiöiden omistusrakenne (E.ON 2011 d.)

Ruotsissa toimivalla E.ON Nord Sverige AB:lla on Suomessa E.ON Nord Sverige Aktiebolag, Suomen sivuliike. Sivuliike omistaa Kotkassa toimivan Karhu Voima Oy:n kokonaan ja sillä on 25,6 % omistusosuus E.ON Kainuu Oy:stä. E.ON Kainuu Oy omistaa puolestaan E.ON Kainuun Sähköverkko Oy:n. Karhu Voima Oy:n omistuksessa on vuonna 2006 perustettu E.ON Suomi Oy, joka omistaa Ekosähkö Oy:n.

Karhu Voima Oy:llä on myös 24,9 %:n omistusosuus E.ON Kainuu Oy:stä. Loput E.ON Kainuu Oy:n omistuksesta kuuluvat Kajaanin kaupungille (37,5 %) ja Sotkamon kunnalle (12 %). (E.ON 2011 d.)

E.ON Kainuu Oy omistaa kokonaan E.ON Kainuun Sähköverkko Oy:n ja Kainuun Bio-energia Oy:n. E.ON Kainuulla on myös 50 %:n omistusosuus Kajaanin Lämpö Oy:öön, joka omistaa Otanmäen Lämpö Oy:n. (E.ON 2011 d.) Omistusrakenteesta on kaavio liitteessä yksi. (LIITE 1)

7 TASEKIRJAPOHJAT SUOMEN E.ON-YHTIÖILLE

Opinnäytetyön tavoitteena on laatia tasekirjapohjat E.ON Nord Sverige AB:n suomalaisille tytäryhtiöille. Pohjien tulee olla yhdenmukaiset siten, että ne tunnistaa saman konsernin yhtiöille kuuluviksi. Konserniin kuuluu erikokoisia yhtiöitä sekä konserniyhtiöitä, joten yhtiöillä on eri tarpeet tasekirjapohjia koskien. Tämän vuoksi opinnäytetyössä laaditaan kolme eri tarpeisiin vastaavaa tasekirjapohjaa; pienelle yhtiölle, suurelle yhtiölle sekä konsernille.

Tasekirjapohjien sisältö jonkin verran, mutta se pyritään esittämään samalla tavalla niiltä osin kuin on mahdollista. Tasekirjapohjiin tulee näiden laatimista helpottava ohjeistus, jossa kerrotaan, mitä tietoja minnekin vaaditaan. Tarkoituksena on nopeuttaa tasekirjan laatimista ja helpottaa tiedon etsimistä.

E.ONin tasekirjoja ei julkisteta, joten myöskään valmiit tasekirjapohjat eivät ole toimeksiantajan pyynnöstä julkisia. Tasekirjapohjien tiedostot tulevat E.ONin säilytykseen. Tässä opinnäytetyössä ne ovat salaisina liitteinä.

7.1 Kehittämistyön lähtökohdat

E.ONilla ei ole valmista tasekirjapohjaa, joten tasekirjat poikkeavat eri yhtiöiden välillä toisistaan. Tasekirjat eivät voi olla täysin yhdenmukaisia, johtuen siitä, että laki vaatii erisuuruisilta yhtiöiltä eri tietoja. Pienen yhtiön ei tarvitse ilmoittaa yhtä paljon tietoja kuin suuren yhtiön. E.ON Kainuu Oy:n tulee tehdä konsernitilinpäätös, johon vaaditaan myös erilaisia tietoja.

Tällä hetkellä tasekirjoihin tulevat luvut syötetään E.ONilla pitkälti käsin. Osa luvuista voidaan saada kirjanpito-ohjelmasta. Luvut siirretään Microsoft Office Excel -taulukkoon. Yrityksellä on tällä hetkellä valmiit tuloslaskelma- ja taserungot, joihin tiedot syötetään.

Tämänhetkisellä tasekirjalla ei ole yhtenäistä toimivaa formaattia, vaan jokainen tekee asiat parhaaksi näkemällään tavalla. Lakimuutoksiin jokainen tutustuu henkilökohtaisesti ja tähän tarvittaisiin muutosta. Myös tasekirjojen ulkomuotoa haluttaisiin yhdentää niin, että kaikki yritykset tunnistaa samaan konserniin kuuluvaksi tasekirjojen perusteella.

Opinnäytetyön aihe tuli toimeksiantajalta. Kehittämistyö on tarpeellinen yritykselle. Myös tilintarkastajalta on tullut toive yhtenäisemmistä tasekirjapohjista. Tasekirjapohjia tehdessä on tilintarkastajalta voinut tulla pyyntö muuttaa esitystapaa samanlaiseksi kuin toisessa yhtiössä. Tämän ongelman on tarkoitus ratketa tämän kehittämistyön myötä.

7.2 Kehittämistyön tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena on laatia tasekirjapohjat E.ON Nord Sverige AB:n suomalaisille tytäryhtiöille. Tasekirjapohjien tulee olla ulkomuodoltaan ja sisällön esittämistavaltaan yhdenmukaiset. Tasekirjapohjien tulisi olla tunnistettavissa saman konsernin yhtiöille kuuluviksi. Konserniin kuuluu erikokoisia yhtiöitä sekä konserniyhtiöitä, joten yhtiöillä on eri tarpeet tasekirjapohjia koskien. Tämän vuoksi opinnäytetyössä laaditaan kolme eri tarpeisiin vastaavaa tasekirjapohjaa; pienelle yhtiölle, suurelle yhtiölle sekä konsernille.

Tasekirjapohjien sisältö vaihtelee jonkin verran, mutta se pyritään esittämään samalla tavalla jokaisessa tasekirjapohjassa. Tavoitteena on, että tasekirjapohjien tulisi helppokäyttöiset, jotta varsinaisten tasekirjojen laadinta helpottuisi ja nopeutuisi.

Yrityksessä on suunniteltu, että yksi mahdollisesti vuosittain vaihtuva työntekijä vastaa tasekirjapohjien päivityksestä. Hän tarkistaa lakimuutokset, päivittää tasekirjapohjat ja tiedottaa tästä muita työntekijöitä. Tällä saavutetaan kustannussäästöjä sillä vain yhden henkilön työaika kuluu tähän. Yrityksen kannalta on tehokkaampaa, ettei jokainen työntekijä itseksensä tutustu lakeihin.

7.3 Kehittämistyön toteutus

Tasekirjapohjat toteutetaan Microsoft Office Word ja Microsoft Office Excel ohjelmilla. Varsinainen pohja tehdään Microsoft Office Wordiin, johon Excel-taulukot liitetään. Tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma sekä näiden liitetiedot toteutetaan Excel-taulukoilla.

Tasekirjapohjiin tuleva ohjeistus laaditaan KHT-yhteisön Osakeyhtiön tilinpäätösmalliteoksen pohjalta. Tällöin varmistetaan, että ohjeistus on riittävä ja lakia noudattava. Ohjeistus toteutetaan Microsoft Office Excelin kommentti-toiminnolla. Word-ohjelmassa ohjeistus on tekstinä, jonka tasekirjan laatija poistaa valmiista tasekirjapohjasta tarvittavat tiedot kirjoitettuaan. Ohjeistuksen erottamiseksi muusta tekstistä vaihdetaan fontin väri.

Tasekirjapohja rakentuu siten, että Word-dokumenttiin on laitettu otsikot, joiden alle tulee kirjallinen ohjeistus sekä mahdolliset alaotsikot. Ohjeistus koostuu lyhyestä johduksesta sekä kohtiin liittyvästä lainsäädännöstä. Ohjeistusta ei anneta erikseen niihin kohtiin, joihin liitetään Excel-taulukot.

Kehittämistyötä varten yrityksessä on työryhmä, joka koostuu niistä henkilöistä, jotka tekevät tasekirjoja. Tällä varmistetaan se, että tasekirjapohjista tulee yrityksen toiveita vastaavat. Työryhmä kokoontuu pitkin opinnäytetyöprosessia, jolloin työtä voidaan kehittää samaan tahtiin sen valmistumisen kanssa.

8 POHDINTA

Opinnäytetyöni aiheena on laatia tasekirjapohjat E.ON Nord Sverige AB:n Suomen tytäryhtiöille. Tasekirja sisältää tuloslaskelman, toimintakertomuksen, mahdollisesti rahoituslaskelman, liitetiedot edellä mainituista sekä toimintakertomuksen. Tasekirjassa on siis tilinpäätöksen dokumentit sekä toimintakertomus.

Teoria on valikoitunut pääpiirteissään uudehkosta kirjallisuudesta. Tilinpäätöstä koskevaa kirjallisuutta on saatavilla melko hyvin. Toisaalta kirjojen sisällöt eivät välttämättä poikkea paljonkaan toisistaan. Teokset pohjautuvat melko pitkälle tilinpäätökseen liittyviin lakeihin. Vieraskielistä teoriaa aihealueesta oli erittäin vaikea löytää. Tilinpäätökseen liittyvä lainsäädäntö oli suuri osa teoriaa.

Teoria keskittyy osakeyhtiön tilinpäätökseen ja tasekirjan sisältöön, koska tämän opinnäytetyön toimeksiannon kannalta ne ovat olennaisia asioita. Tilintarkastusta on käsitelty teoriassa niiltä osin kuin se liittyy tilinpäätökseen.

Tilinpäätöksen käsitettä ja yleisiä tilinpäätösperiaatteita on käsitelty tarkemmin, kuten myös tasekirjan sisältöä. Tasekirjan osien, eli tuloslaskelman, taseen, rahoituslaskelman ja näiden liitetietojen sekä toimintakertomuksen sisältöä on pyritty selittämään tarkemmin.

Empiriassa keskitytään tasekirjapohjien laatimiseen. Koska pohjat sisältävät ohjeistuksen tasekirjojen laatimisesta, on tilinpäätökseen liittyviin lakeihin täytyntä tutustua huolellisesti. Tilinpäätöstä säätelevät kirjanpitolaki, kirjanpitoasetus, tilintarkastuslaki sekä osakeyhtiölaki.

Opinnäytetyö olisi voinut keskittyä ainoastaan tasekirjan sisältöön, mutta myös muutkin tilinpäätökseen liittyviä asioita ovat olennaisia opinnäytetyön aiheeseen nähden. Tilinpäätöissä säännökset vaikuttavat tasekirjan laadintaan, joten niiden mukana on luontevaa.

Tilintarkastaja hyväksyy tilinpäätöksen, joten mielestäni tilintarkastus liittyy myös olennaisesti työhöni. Tilintarkastusta en kuitenkaan halunnut käsitellä liian syvästi, sillä siinä olisi aiheet vaikka jatkotyöhön. Tässä työssä pääpaino on kuitenkin tilinpäätöksellä.

Teoreettinen viitekehys pohjusti hyvin empiriaa. Tasekirja oli käsitteenä melko vieras työtä aloittaessa, eikä tietoa lakien vaatimuksista ollut kovinkaan paljon. Työtä tehdessä tiedot karttuivat ja tasekirjojen laadinta helpottui. Toimeksiantajan pyynnöstä tasekirjat tehtiin KHT-yhteisön Osakeyhtiön tilinpäätösmalli 2011 -teoksen pohjalta. Teoksessa olevat ohjeistukset sisällytettiin tasekirjapohjiin. Näin jokaisella tasekirjoja laativalla henkilöllä on ohjeistus heti käytössä.

Toimeksiantajalla oli todellinen tarve jonkinlaiselle tasekirjapohjamallille. Aluksi tavoitteena oli saada tasekirjapohjat luotua yhteen muotoon (Microsoft Office Word –dokumentti), mutta käytännössä se osoittautui mahdottomaksi toteuttaa. Muokattavissa olevia Microsoft Office Excel –taulukkoita ei saanut yhdistettyä Wordiin siten, että kaikki tiedot olisivat olleet näkyvillä tulostettaessa. Yrityksen kannalta oli tärkeää, että esimerkiksi tuloslaskelmaan saisi lisättyä tarvittaessa rivejä. Tämä ei ollut mahdollista, joten parempi ratkaisu oli jättää taulukot Excelliin ja siirtää ne vasta lopullisessa muodossaan Wordiin.

Tätä opinnäytetyötä voisi jatkaa monin eri tavoin. Opinnäytetyössä käsitellään asioita melko yleisellä tasolla, joten siinä on monta osaa johon voisi syventyä. Esimerkiksi tilintarkastukseen voisi paneutua tarkemmin. Myös tilinpäätöksestä voisi tutkia jotakin tiettyä osaa, esimerkiksi jaksotus- ja arvostussäännöksiä.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

- Ahti, A., Tikkanen, R., Vierros, H. & Viljanen, J. 2008. *Konsernitilinpäätös*. Tallinna: Tietosanoma Oy.
- Alhola, K., Koivikko, A., Rätty, P. & Tuominen, O. 2001. *Tilinpäätöksen sisältö ja toteutus*. Porvoo: WSOY.
- Blummé, N. 2008. *Osakeyhtiön tilintarkastus*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Heikkinen, R. 1997. *Sähkön vuosikymmenet Kainuussa*. Kainuun Sanomain kirjapaino: Kainuun Sähkö Oyj.
- Honkamäki, T., Mäkelä, L., Pohjonen, S. & Reponen, M. 2009. *Konsernitilinpäätöksen laadinta*. Juva: WSOY.
- Horsmanheimo, P. & M.-J. Steiner. 2009. *Tilintarkastus – Asiakkaan opas*. Juva: WSOYpro Oy.
- Karikorpi, O. 2010. *Raha ratkaisee – yritystalouden tutuksi*. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- KHT-yhdistys. 2010. *Osakeyhtiön tilinpäätösmalli 2011*. Edita Prima Oy: KHT-Media Oy.
- Kinnunen, J., Laitinen E. K., Laitinen, T., Leppiniemi, J. & Puttonen, V. 2006. *Mitä on yrityksen taloushallinto?*. Keuruu: Ky-Palvelu Oy.
- Kinnunen, J., Leppiniemi, J., Puttonen, V. & Virtanen, K. 2002. *Tietoa yrityksen taloudesta*. Keuruu: KY-Palvelu Oy.
- Leppiniemi, J. 2011. *Tilinpäätäjän käsikirja*. Ekonomia: WSOYpro Oy.
- Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2009. *Hyvä tilinpäätöskäytäntö*. Juva: WSOYpro Oy.
- Leppiniemi, J. & Walden, R. 2010. *Tilinpäätös- ja verosuunnittelu*. Juva: WSOY.
- Salmi, I. 2006. *Mitä tilinpäätös kertoo?*. Edita Prima Oy: Edita Publishing Oy.
- Toivio, A. 2010. *Analyyssillä kokonaiskuva yrityksestä*. Tilisanomat 31, 28.

Internet-lähteet

E.ON 2011 c. E.ON Suomessa Saatavilla:

<http://www.eon.fi/fi/Tietoa%20EONista/yritys/Sivut/Organisaatio.aspx> (Luettu 19.9.2011)

E.ON AG 2011 b. Group Management. Saatavilla:

<http://www.eon.com/en/corporate/2096.jsp> (Luettu 19.9.2011)

E.ON AG 2011 b. Who we are. An overview. Saatavilla:

<http://www.eon.com/en/corporate/2035.jsp> (Luettu 19.9.2011)

Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339. Saatavilla:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971339> (Luettu 20.10.2011)

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336. Saatavilla:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336> (Luettu 19.9.2011)

Kirjanpitolautakunnan lausunto 1573/1999. Saatavilla:

<http://ktm.elinar.fi/ktm/fin/kirjanpi.nsf/717602942eb71ebdc22570210049e02b/0eb145487cc9e1bac2256784003f5b7b?OpenDocument> (Luettu 11.10.2011)

Kirjanpitolautakunnan lausunto 1604/2000. Saatavilla:

<http://ktm.elinar.fi/ktm/fin/kirjanpi.nsf/717602942eb71ebdc22570210049e02b/de4184257a54c948c2257445005d1197?OpenDocument> (Luettu 12.10.2011)

Kirjanpitolautakunnan lausunto 1813/2008. Saatavilla:

<http://ktm.elinar.fi/ktm/fin/kirjanpi.nsf/717602942eb71ebdc22570210049e02b/de4184257a54c948c2257445005d1197?OpenDocument> (Luettu 11.10.2011)

Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624 Saatavilla:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060624> (Luettu 22.10.2011)

Taloussanommat. a. Taloussanakirja: Oikaistu tase.

http://www.taloussanommat.fi/porssi/sanakirja/?page_id=45&offset=0&A=oikaistu+tase (Luettu 25.10.2011)

Taloussanommat. b. Taloussanakirja: Oikaistu tuloslaskelma. Saatavilla

<http://www.taloussanommat.fi/porssi/sanakirja/termi/oikaistu+tuloslaskelma/0> (Luettu 25.10.2011)

Taloustieto Oy. 1995. Kirjanpito- ja tilinpäätössanasto. Tampere: Taloustieto Oy.

Tilastokeskus, käsitteet ja määritelmät: tytäryritys. Saatavilla:

<http://www.stat.fi/meta/kas/tytaryritys.html> (luettu 14.10.2011)

Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459. Saatavilla:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070459> (Luettu 23.10.2011)

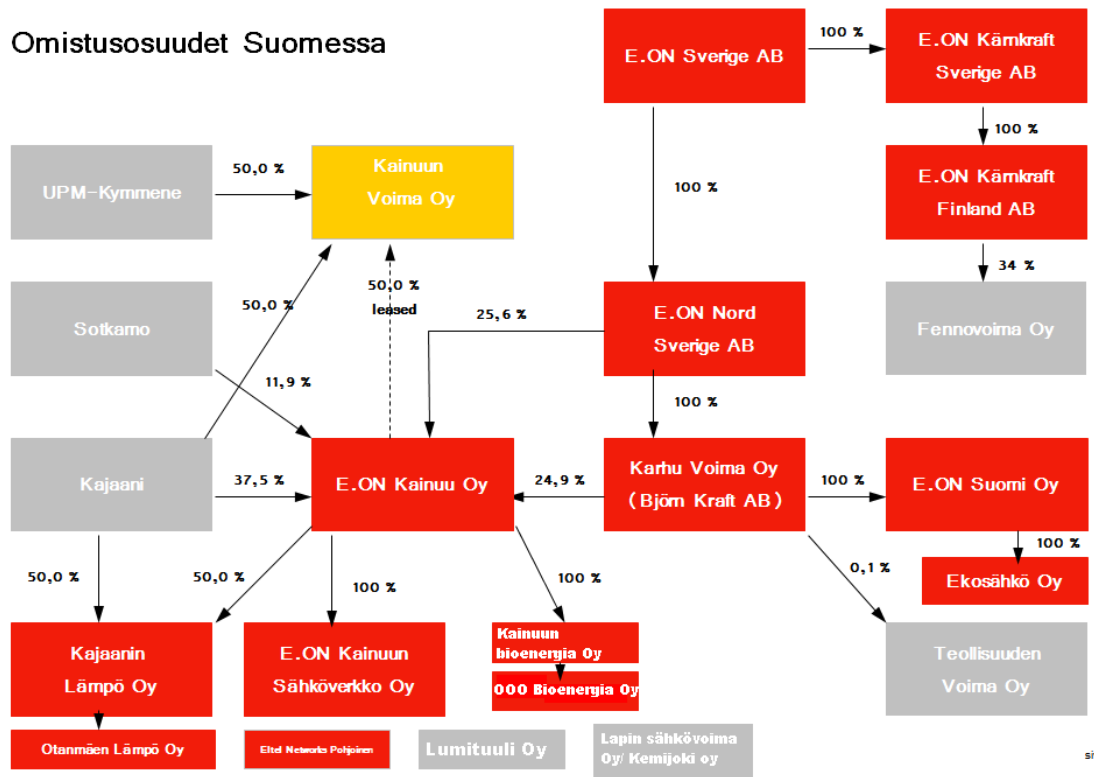
Vilkman, H. 2011. Tilinpäätösprosessin dokumentointi ja kehittäminen Berner Osakeyhtiössä. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011052910162> (Luettu 27.10.2011)

Julkaisemattomat lähteet

E.ON 2011 d. E.ON yritysesitys.

Omistusosuudet Suomessa

**KIRJANPITOASETUKSEN MUKAINEN KULULAJIKOHTAINEN TULOS-
LASKELMA**

1. LIIKEVAIHTO
2. Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutos
3. Valmistus omaan käyttöön
4. Liiketoiminnan muut tuotot
5. Materiaalit ja palvelut
 - a) Aineet, tarvikkeet ja tavarat
 - aa) Ostot tilikauden aikana
 - ab) Varastojen muutos
 - b) Ulkopuoliset palvelut
6. Henkilöstökulut
 - a) Palkat ja palkkiot
 - b) Henkilösivukulut
 - ba) Eläkekulut
 - bb) Muut henkilösivukulut
7. Poistot ja arvonalentumiset
 - a) Suunnitelman mukaiset poistot
 - b) Arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä
 - c) Vaihtuvien vastaavien poikkeukselliset arvonalentumiset
8. Liiketoiminnan muut kulut
9. LIIKEVOITTO (-TAPPIO)
10. Rahoitustuotot ja -kulut
 - a) Tuotot osuuksista saman konsernin yrityksissä
 - b) Tuotot osuuksista omistusyhteisyriksissä
 - c) Tuotot muista pysyvien vastaavien sijoituksista
 - d) Muut korko- ja rahoitustuotot
 - e) Arvonalentumiset pysyvien vastaavien sijoituksista
 - f) Arvonalentumiset vaihtuvien vastaavien rahoitusarvopapereista
 - g) Korkokulut ja muut rahoituskulut
11. VOITTO (TAPPIO) ENNEN SATUNNAISIA ERIÄ
12. Satunnaiset erät
 - a) Satunnaiset tuotot
 - b) Satunnaiset kulut

13. VOITTO (TAPPIO) ENNEN TILINPÄÄTÖSSIIRTOJA JA VEROJA

14. Tilinpäätössiirrot

a) Poistoeron muutos

b) Vapaaehtoisten varausten muutos

15. Tuloverot

16. Muut välittömät verot

17. TILIKAUDEN VOITTO (TAPPIO)

**KIRJANPITOASETUKSEN MUKAINEN TOIMINTOKOHTAINEN TULOS-
LASKELMA**

1. LIIKEVAIHTO

2. Hankinnan ja valmistuksen kulut

3. Bruttokate

4. Myynnin ja markkinoinnin kulut

5. Hallinnon kulut

6. Liiketoiminnan muut tuotot

7. Liiketoiminnan muut kulut

8. LIIKEVOITTO (-TAPPIO)

9. Rahoitustuotot ja -kulut

a) Tuotot osuuksista saman konsernin yrityksissä

b) Tuotot osuuksista omistusyhteisyhteisöissä

c) Tuotot muista pysyvien vastaavien sijoituksista

d) Muut korko- ja rahoitustuotot

e) Arvonlaskennat pysyvien vastaavien sijoituksista

f) Arvonlaskennat vaihtuvien vastaavien rahoitusarvopapereista

g) Korkokulut ja muut rahoituskulut

10. VOITTO (TAPPIO) ENNEN SATUNNAISIA ERIÄ

11. Satunnaiset erät

a) Satunnaiset tuotot

b) Satunnaiset kulut

12. VOITTO (TAPPIO) ENNEN TILINPÄÄTÖSSIIRTOJA JA VEROJA

13. Tilinpäätössiirrot

a) Poistoeron muutos

b) Vapaaehtoisten varausten muutos

14. Tuloverot

15. Muut välittömät verot

16. TILIKAUDEN VOITTO (TAPPIO)

KIRJANPITOASETUKSEN MUKAINEN TASEKAAVA

V a s t a a v a a

A PYSYVÄT VASTAAVAT

I Aineettomat hyödykkeet

1. Kehittämismenot
2. Aineettomat oikeudet
3. Liikearvo
4. Muut pitkävaikutteiset menot
5. Ennakkomaksut

II Aineelliset hyödykkeet

1. Maa- ja vesialueet
2. Rakennukset ja rakennelmat
3. Koneet ja kalusto
4. Muut aineelliset hyödykkeet
5. Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat

III Sijoitukset

1. Osuudet saman konsernin yrityksissä
2. Saamiset saman konsernin yrityksiltä
3. Osuudet omistusyhteisyhteisöissä
4. Saamiset omistusyhteisyhteisöiltä
5. Muut osakkeet ja osuudet
6. Muut saamiset

B VAIHTUVAT VASTAAVAT

I Vaihto-omaisuus

1. Aineet ja tarvikkeet
2. Keskeneräiset tuotteet
3. Valmiit tuotteet/tavarat
4. Muu vaihto-omaisuus
5. Ennakkomaksut

II Saamiset

1. Myyntisaamiset

2. Saamiset saman konsernin yrityksiltä
 3. Saamiset omistusyhteisyrittäyksiltä
 4. Lainasaamiset
 5. Muut saamiset
 6. Maksamattomat osakkeet/osuudet
 7. Siirtosaamiset
- III Rahoitusarvopaperit
1. Osuudet saman konsernin yrityksissä
 2. Muut osakkeet ja osuudet
 3. Muut arvopaperit
- IV Rahat ja pankkisaamiset

V a s t a t t a v a a

A OMA PÄÄOMA

I Osake-, osuus- tai muu vastaava pääoma

II Ylikurssirahasto

III Arvonkorotusrahasto

IV Käyvän arvon rahasto

V Muut rahastot

1. Vararahasto
2. Yhtiöjärjestyksen tai sääntöjen mukaiset rahastot
3. Muut rahastot

V Edellisten tilikausien voitto (tappio)

VI Tilikauden voitto (tappio)

B TILINPÄÄTÖSSIIRTOJEN KERTYMÄ

1. Poistoero
2. Vapaaehtoiset varaukset

C PAKOLLISET VARAUKSET

1. Eläkevaraukset
2. Verovaraukset
3. Muut pakolliset varaukset

D VIERAS PÄÄOMA

1. Joukkovelkakirjalainat

2. Vaihtovelkakirjalainat
3. Lainat rahoituslaitoksilta
4. Eläkelainat
5. Saadut ennakot
6. Ostovelat
7. Rahoitusvekselit
8. Velat saman konsernin yrityksille
9. Velat omistusyhteisyriksille
10. Muut velat
11. Siirtovelat

KIRJANPITOASETUKSEN MUKAINEN LYHENNETTY TASEKAAVA

V a s t a a v a a

A Pysyvät vastaavat

1. Aineettomat hyödykkeet
2. Aineelliset hyödykkeet
3. Sijoitukset

B Vaihtuvat vastaavat

1. Vaihto-omaisuus
2. Saamiset; lyhyt- ja pitkäaikaiset erikseen
3. Rahoitusarvopaperit
4. Rahat ja pankkisaamiset

V a s t a t t a v a a

A Oma pääoma

1. Osake-, osuus- tai muu vastaava pääoma
2. Ylikurssirahasto
3. Arvonkorotusrahasto
4. Käyvän arvon rahasto
5. Muut rahastot
6. Edellisten tilikausien voitto (tappio)
7. Tilikauden voitto (tappio)

B Tilinpäätössiirtojen kertymä

C Pakolliset varaukset

D Vieras pääoma; lyhyt- ja pitkäaikainen erikseen